

REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Gregorčičeva 20–25, SI-1001 Ljubljana

T: +386 1 478 1000

F: +386 1 478 1607

E: gp.gs@gov.si

<http://www.vlada.si/>

EVA: 2015-2550-0059

Številka: 00719-6/2015/13

Datum: 9. 4. 2015

P R O G R A M

UPRAVLJANJA OBMOČIJ NATURA 2000 (2015–2020)

KAZALO

1	UVOD.....	1
1.1	Pravni okvir za program upravljanja območij Natura 2000	1
1.2	Namen programa upravljanja	5
1.3	Stanje omrežja Natura 2000.....	5
1.4	Sestava programa upravljanja	7
2	PODROBNI VARSTVENI CILJI	9
3	UKREPI ZA DOSEGANJE VARSTVENIH CILJEV	10
3.1	Ukrepi varstva narave	11
3.1.1	Ukrep zavarovanja in začasnega zavarovanja	11
3.1.2	Pogodbeno varstvo in skrbništvo	11
3.1.3	Označitev v naravi	12
3.1.4	Omejitev ogledovanja in obiskovanja ter omejitev ravnanj, ki ogrožajo zavarovane živalske vrste	12
3.1.5	Obnovitev	12
3.2	Ukrepi prilagojene rabe naravnih dobrin	13
3.2.1	Ukrepi v sektorju gozdarstvo	13
3.2.2	Ukrepi v sektorju lovstvo	15
3.2.3	Ukrepi v v sektorju ribištvo	15
3.3	Ukrepi prilagojene kmetijske prakse	15
3.4	Ukrepi upravljanja voda	17
3.5	Varstvo kulturne dediščine.....	19
3.6	Mehanizem prostorskega načrtovanja	21
3.7	Prispevek k pametni, trajnostni in vključujoči rasti.....	22
3.8	Nadzor.....	24
4	KAZALCI	25
4.1	Spremljanje stanja – monitoring	25
4.2	Zbirke podatkov	25
5	PODPORNE DEJAVNOSTI ZA UČINKOVITO UPRAVLJANJE OBMOČIJ NATURA	27
5.1	Povezanost evropskega ekološkega omrežja	27
5.2	Raziskovanje in razvoj tehnologij	27
5.3	Informiranje, komuniciranje, ozaveščanje javnosti	28
6	PRILOGE	30
6.1	priloga »Cilji in ukrepi«	30
6.2	priloga »Načrti za Naturo«	30
6.3	priloga »Ciljne KOPOP površine«	30
6.4	priloga »Načrtovani projekti«	30
6.5	priloga »Monitoring in raziskave«.....	30
6.6	priloga »Presoja sprejemljivosti na varovana območja«	30

SEZNAM UPORABLJENIH OKRAJŠAV

ARSO	Agencija Republike Slovenije za okolje
ARRS	Agencija za raziskovanje Republike Slovenije
CPVO	celovita presoja vplivov na okolje
ESRR	Evropski sklad za regionalni razvoj
ESPR	Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo
EU	Evropska unija
GERK	grafična enota rabe kmetijskih zemljišč
GGN	gozdno gospodarski načrt
GGE	gozdno gospodarska enota
GOPS	gozdarski okoljsko podnebni ukrepi (v okviru razvoja podeželja)
HT	habitatni tip
IzVRS	Inštitut za vode Republike Slovenije
JZ	javni zavod
KN	konzervatorski načrt
KNP	konzervatorski načrt za prenovo
KP	krajinski park
KGZS	Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
KOP	kmetijski okoljski ukrepi (v okviru razvoja podeželja)
KOPOP	kmetijsko-okoljska-podnebna plačila (v okviru razvoja podeželja)
LIFE+	Finančni instrument Evropske unije za okolje in naravo LIFE+ (obdobje 2007–13)
LIFE	Finančni instrument Evropske unije za okolje in naravo LIFE (obdobja izven 2007–13)
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
NUV	Načrt upravljanja voda za vodni območji Donave in Jadranskega morja (za obdobje 2009–2015)
območja Natura	posebna varstvena območja (Natura območja) in potencialna posebna ohranitvena območja (potencialna Natura območja)
PAF	prednostni okvir ukrepanja iz 8. člena Direktive o habitatih
Program upravljanja	Program upravljanja območij Natura 2000 (2015–2020)
POV	posebna območja varstva na podlagi Direktive o pticah
POO	posebna ohranitvena območja na podlagi Direktive o habitatih
RGN	ribiško-gojitveni načrt
SKP	skupna kmetijska politika
WWF	World Fund for Nature
ZGS	Zavod za gozdove Slovenije
ZON	Zakon o ohranjanju narave
ZRSVN	Zavod Republike Slovenije za varstvo narave
ZVKDS	Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
ZVPJ	Zakon o varstvu podzemnih jam
ZZRS	Zavod za ribištvo Slovenije

1 UVOD

1.1 Pravni okvir za program upravljanja območij Natura 2000

Pravni red Evropske unije

Obveznost varstva posebnih varstvenih območij – območij Natura 2000 – izhaja iz Direktive Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (UL L št. 206 z dne 22. 7. 1992, str. 7), zadnjič spremenjene z Direktivo 2013/17/EU z dne 13. maja 2013 o prilagoditvi nekaterih direktiv na področju okolja zaradi pristopa Republike Hrvaške (UL L št. 158 z dne 10. 6. 2013, str. 193) (v nadaljevanju: **Direktiva o habitatih**) v povezavi z Direktivo 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic (UL L št. 20 z dne 26.1.2010, str. 7), zadnjič spremenjene z Direktivo 2013/17/EU z dne 13. maja 2013 o prilagoditvi nekaterih direktiv na področju okolja zaradi pristopa Republike Hrvaške (UL L št. 158 z dne 10. 6. 2013, str. 193) (v nadaljevanju: **Direktiva o pticah**).

Direktiva o habitatih nalaga državam članicam določitev potencialnih posebnih ohranitvenih območij (v nadaljevanju: pPOO), Direktiva o pticah pa posebnih območij varstva (v nadaljevanju: POV). Predloge držav članic za pPOO Evropska komisija potrdi, države članice pa morajo nato status teh območij spremeniti v posebna ohranitvena območja (v nadaljevanju: POO). Omrežje Natura 2000 tvorijo POO in POV.

Direktiva o habitatih nalaga državam članicam od dneva pristopa k Evropski uniji, da preprečijo slabšanje stanja naravnih habitatov in habitatov vrst ter vznemirjanje vrst, za katere so bila območja Natura 2000 določena¹, če bi tako vznemirjanje lahko pomembno vplivalo na cilje te direktive. Ta določba velja za pPOO², POO in POV, določena v skladu z Direktivo o pticah v povezavi s 7. členom Direktive o habitatih. Poleg tega Direktiva o habitatih določa, da države članice za POO določijo potrebne ohranitvene ukrepe, ki po potrebi vključujejo ustrezne načrte upravljanja, pripravljene posebej za ta območja, ali ukrepe, zajete v drugih razvojnih načrtih, ter ustrezne zakonske, upravne ali pogodbenne ukrepe, ki ustrezajo ekološkim zahtevam naravnih habitatnih tipov iz priloge I in vrst iz priloge II na teh območjih³.

Obveznosti obeh direktiv so v celoti prenesene v slovenski pravni red s predpisi o ohranjanju narave.

S Strategijo EU 2020, ki jo je potrdil Evropski svet v letu 2010, so se države članice zavezale k zasledovanju cilja treh rasti: vključujoče, pametne in trajnostne. Del te strategije je tudi zagotavljanje ekosistemskih storitev in boljše ohranjanje biotske raznovrstnosti. Evropska komisija je leta 2011 sprejela *Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Naše življenjsko zavarovanje, naš naravni kapital: Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020*. Svet Evropske unije je decembra 2011 potrdil cilje iz tega sporočila in v zvezi z njim sprejel še dodatne sklepe. Ta program upravljanja se naslanja tudi na navedeno sporočilo in sklepe Sveta.

Pravni red Republike Slovenije

Zakon o varstvu okolja (Uradni list RS, št. 39/06 – uradno prečiščeno besedilo, 49/06 – ZMetD, 66/06 – odl. US, 33/07 – ZPNačrt, 57/08 – ZFO-1A, 70/08, 108/09, 108/09 – ZPNačrt-A, 48/12, 57/12 in 92/13; v nadaljnjem besedilu: ZVO-1) vzpostavlja sistemski okvir za ohranjanje narave, bistveni del katere je ohranjanje biotske raznovrstnosti. Tako ureja ZVO-1 varstvo okolja pred obremenjevanjem kot temeljni pogoj za trajnostni razvoj in v tem okviru določa temeljna načela varstva okolja, ukrepe varstva okolja, spremljanje stanja okolja in informacije o okolju, ekonomske in finančne instrumente varstva okolja, javne službe varstva okolja in druga z varstvom okolja povezana vprašanja. Namen varstva okolja je spodbujati in usmerjati tak družbeni razvoj, ki omogoča dolgoročne danosti za človekovo zdravje, počutje in kakovost življenja ter ohranjanje biotske raznovrstnosti.

¹ Drugi odstavek 6. člena

² Določene v skladu z merili in postopkom iz petega odstavka 4. člena Direktive o habitatih

³ V prvem odstavku 6. člena

Ohranjanje narave je vpeto v sistem varstva okolja s skupnim načrtovanjem in programiranjem, združenimi postopki okoljskih presoj, skupnim urejanjem spremljanja stanja okolja, obveščanjem javnosti o okoljskih podatkih in dostopu do njih, okoljskimi dajatvami za rabo naravnih dobrin, nevladnimi organizacijami na področju varstva okolja, ki delujejo v javnem interesu, in urejanjem koncesij na naravnih dobrinah. Tako ureja ZVO-1 skupen nacionalni program varstva okolja, ki vsebuje tudi nacionalni program varstva narave 2005–2015. Operativni programi varstva okolja so opredeljeni v 36. členu ZVO-1. Sprejema jih Vlada Republike Slovenije (v nadaljevanju: Vlada) po postopku, določenem v 37. členu ZVO-1.

Zakon o ohranjanju narave (Uradni list RS, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B in 46/14; v nadaljnjem besedilu: ZON) vzpostavlja celovit sistem ohranjanja narave, katerega namen je varstvo naravnih vrednot in ohranitev sestavin biotske raznovrstnosti. Opredeljuje predmete varstva, načine in ukrepe varstva, organiziranost, financiranje, programiranje in načrtovanje varstva narave in druge vsebine, potrebne za učinkovitost na tem področju. Med predmete varstva zaradi ohranjanja biotske raznovrstnosti, ki so območno določeni oziroma določljivi, se uvrščajo habitatni tipi, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju, habitatni zavarovanih in mednarodno varovanih prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst, ekološko pomembna območja in posebna varstvena območja (v nadaljevanju: območja Natura 2000), ki sestavlja evropsko ekološko omrežje. Predmeti varstva so tudi ogrožene, zavarovane in mednarodno varovane prosto živeče rastlinske in živalske vrste. Vsi predmeti varstva so določeni z ustreznim podzakonskim predpisom, aktom ministra, pristojnega za varstvo narave ali uredbo Vlade.

Postopke v zvezi z območji Natura 2000 opredeljuje ZON, ki določa območja Natura 2000 kot ekološko pomembna območja, v Evropski uniji nepogrešljiva za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja ptic – posebna območja varstva (POV) ter drugih rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov – posebna ohranitvena območja (POO). Zaradi različnega postopka določanja območij so POV v uredbi Vlade določena tudi že kot območja Natura 2000. Posebna ohranitvena območja se do odločitve Evropske komisije z notranjo zakonodajo določajo le kot potencialna posebna ohranitvena območja (pPOO) oziroma potencialna Natura območja. Najpozneje šest let po odločitvi Evropske komisije pa jih mora država članica določiti kot POO. Republika Slovenija je POO, ki so hkrati postala posebna varstvena območja ali Natura območja, določila z uredbo januarja 2012⁴ in predpisala, da se za varstvo teh območij do sprejema novega programa upravljanja v skladu s spremenjenim 13. členom uredbe uporabljajo podrobni varstveni cilji in ukrepi za njihovo doseganje, kot so določeni v Operativnem programu – programu upravljanja območij Natura 2000. V skladu z obvestilom Evropske komisije mora določitev POO vključevati določitev varstvenih ciljev in varstvenih ukrepov za njihovo doseganje, ki ustrezajo ekološkim zahtevam vrst in habitatnih tipov, za katere je posamično območje določeno⁵.

Varstvo posebnih območij varstva in potencialnih ohranitvenih območij zajema varstvo ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov. Zagotavlja se z ukrepi za doseganje varstvenih ciljev (v nadaljevanju: varstveni ukrepi). Varstveni ukrepi so ukrepi po ZON in ukrepi po drugih predpisih, ki lahko prispevajo k ohranitvi območij Natura in med katere se uvrščajo različni načrti trajnostnega gospodarjenja ali upravljanja naravnih dobrin, pa tudi oblike varstva na podlagi pogodb npr. po predpisih o kmetijstvu (domačih in EU)⁶.

Varstveni ukrepi se določijo s posebnim programom upravljanja, ki ga sprejme Vlada kot operativni program varstva okolja, katerega vsebino in postopek sprejemanja določa ZVO-1 (drugi odstavek 33. člena ZON).

Varstveni ukrepi po ZON so neposredni in posredni ukrepi. Med neposredne ukrepe se uvrščajo zlasti pogodbeno varstvo in skrbništvo, obnovitev ter začasno zavarovanje in zavarovanje. Eden od najpomembnejših posrednih ukrepov varstva Natura območij in potencialnih Natura območij je presoja

⁴ Uredba o spremembah in dopolnitvi Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 8/12)

⁵ Obvestilo Komisije glede določitve posebnih ohranitvenih območij, maj 2012 (http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/docs/commission_note.pdf)

⁶ Drugi odstavek 33. člena ZON

sprejemljivosti vplivov planov ali posegov v naravo na varstvene cilje območij Natura. Presoja sprejemljivosti je urejena za plane v okviru izvedbe postopka celovite presoje vplivov na okolje, ki se izvaja na podlagi predpisov o varstvu okolja, za posege v naravo pa v okviru okoljevarstvenega soglasja, naravovarstvenega soglasja, dovoljenja za poseg v naravo oziroma drugega dovoljenja. Podrobneje je urejena na podlagi ZON (33a., 101., 101a., 101b., 101c., 101d., 101e., 101f., 104a. in 105a. člen), Uredbe o posebnih varstvenih območjih (Natura 2000) in Pravilnika o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (Uradni list RS, št. 130/04, 53/06, 38/10 in 3/11) ter poteka skladno z zahtevami Direktive o habitatih že od dneva pristopa Republike Slovenije k Evropski uniji.

Program upravljanja določa iz nabora z zakonodajo določenih ukrepov tiste varstvene ukrepe, ki so potrebni za doseganje varstvenih ciljev območij Natura, poleg tega ureja vključevanje strokovnih vsebin v zakonske, upravne in pogodbenne ukrepe, največkrat pa vključevanje v sistem drugih načrtovanj (npr. načrt upravljanja zavarovanega območja, gozdno gospodarske načrte, načrte upravljanja ribištva oziroma ribiško-gojitvene načrte, načrt upravljanja voda). Ukrepi ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot se vključujejo tudi v ukrepe varstva kulturne dediščine. Če se varstvene in razvojne usmeritve nanašajo na kulturno krajino ali spomenike oblikovane narave, varovane na podlagi Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12 in 111/13; v nadaljnjem besedilu: ZVKD-1), se varstvene in razvojne usmeritve naravnih vrednot določijo v soglasju z ministrom, pristojnim za kulturno dediščino.

10. člen ZON določa, da se njegove določbe glede dolžnosti ohranjanja biotske raznovrstnosti in varstva naravnih vrednot ne uporabljajo pri ukrepih za:

- odvrnitev neposredne nevarnosti za življenje ali zdravje ljudi ali premoženja,
- reševanje ljudi in premoženja,
- izvajanje nujnih ukrepov obrambe države.

Določbe se ne uporabljajo za čas trajanja neposredne nevarnosti za življenje ali zdravje ljudi ali premoženje. V teh primerih se izbere tisti ukrep, ki ob doseganju enakih učinkov najmanj poškoduje naravo. Na podlagi določil Zakona o varstvu pred naravnimi in drugimi nesrečami (Uradni list RS, št. 51/06 – uradno prečiščeno besedilo in 97/10) aktivnosti ob naravnih nesrečah vodi pristojni poveljnik Civilne zaščite. Programe izvajanja aktivnosti za odpravo posledic naravnih nesreč v skladu z Zakonom o odpravi posledic naravnih nesreč (Uradni list RS, št. 114/05 – uradno prečiščeno besedilo, 90/07, 102/07, 40/12 – ZUJF in 17/14) sprejme Vlada.

Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 49/04, 110/04, 59/07, 43/08, 8/12, 33/13, 35/13 – popr., 39/13 – odl. US in 3/14) določa posebna območja varstva oziroma območja Natura 2000, varstvene cilje na teh območjih in varstvene usmeritve za ohranitev ali doseganje ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov, katerih ohranjanje je v interesu Evropske unije, ter druga pravila ravnanja za ohranjanje teh območij.

V Uredbi o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) je podrobneje urejeno načrtovanje varstva območij Natura 2000 in potencialnih območij Natura. To načrtovanje je zelo podobno za obe vrsti območij, zato so v nadaljevanju tega programa posebna območja varstva in potencialna ohranitvena območja obravnavana skupaj z izrazom »območja Natura«. Razlika nastopa pri finančni in časovni podrejenosti ukrepov in naravovarstvenih nalog glede na ukrepe na območjih Natura, in v ustreznih primerih je to navedeno. Temeljni načrtovalski dokument je ta dokument, Program upravljanja območij Natura. Namenjen je uresničevanju varstvenih ciljev na območjih Natura in vključuje za posamezno območje Natura opredelitev podrobnih varstvenih ciljev, določitev varstvenih ukrepov ali podrobnejših varstvenih usmeritev, njihovih nosilcev oziroma izvajalcev ter finančnih virov. Podrobnejša vsebina programa, ki jo določa ta uredba, je opisana v poglavju 1.5 Sestava programa upravljanja. Varstveni ukrepi se pripravijo ob upoštevanju značilnosti območja Natura, vključno s socio-demografskimi, ekonomskimi in kulturnimi značilnostmi, dejanskega stanja v ekosistemu ter obstoječih in pričakovanih dejavnikov ogrožanja.

Uredba določa tudi, da je program upravljanja operativni načrt s področja ohranjanja narave, ki ga sprejme vlada, na predlog ministrstva v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave.

Zakon o varstvu podzemnih jam (Uradni list RS, št. 2/04, 61/06 – ZDru-1 in 46/14 – ZON-C; v nadaljevanju: ZVPJ) ureja varstvo in rabo podzemnih jam, varstvene režime, ukrepe varstva in druga pravila ravnanja, vključno z obnovitvijo podzemnih jam, ki so onesnažene ali poškodovane. Tukaj je naveden, ker je veliko območij Natura določenih prav zaradi vrst, vezanih na podzemne jame oziroma na habitatni tip jam. Podzemne jame so naravne vrednote državnega pomena in so v lasti države.

Za varstvo podzemnih jam se prednostno uporabljajo določbe ZVPJ, subsidiarno pa se uporabljajo tudi določbe predpisov, ki urejajo ohranjanje narave. Sistemsko se ZVPJ lahko obravnava kot akt o zavarovanju ene zvrsti naravnih vrednot, in sicer podzemnih jam. Tako ZVPJ ureja obvezna pravila ravnanja v zvezi z jamami, pri čemer obravnava vse mogoče vidike človekovega ravnanja, ki ogrožajo obstoj jame v vseh njenih vrednostnih lastnostih. Zato je naprej urejeno ravnanje ob odkrivanju jam ali njihovih delov, pri čemer se zahteva posebna usposobljenost oseb, ki jih odkrivajo in raziskujejo. Na podlagi obveznega varstvenega režima je urejena možnost vstopa v jamo, ki je prost, nadzorovan ali prepovedan glede na stopnjo ogroženosti jame, ki jo lahko povzroči človekova prisotnost v njej. Varstveni režim, ki ureja način ravnanja v sami jami, je podrobno urejen s sistemom prepovedi in natančno določenimi izjemami, ki so večinoma vezane na izdajo posebnih dovoljenj. V varstvene režime je vključen tudi obvezen način ravnanja, ko se zaradi prevlade drugih javnih interesov nad interesom ohranitve naravne vrednote lahko jama uniči. Zaradi varstva jam se izrecno lahko izvajajo tudi ukrepi njihovega varstva, med katere se uvrščajo skrbništvo, zavarovanje, začasno zavarovanje in obnovitev. To so ukrepi varstva narave, ki jih ureja ZON, pri čemer je varstvu jam prilagojen in podrobno razdelan institut skrbništva jam. Podzemne jame se lahko zavarujejo na način in po postopku, ki ju ureja ZON. Razlog za dopustitev dodatnega varstva jam z zavarovanjem je, da se varstveni režimi po ZVPJ nanašajo samo na ravnanja pri odkrivanju in raziskovanju jam, ravnanja v jami ali v zvezi z dovoljenjem vstopiti v jamo.

Dovoljena raba podzemne jame je mogoča samo na podlagi podeljene koncesije za rabo jame, pri čemer koncesija ni potrebna za oskrbo prebivalstva s pitno vodo. Na samo izvajanje koncesije je vezana vrsta zakonskih določb, ki med drugim urejajo dovoljenje za ureditev odprte jame.

Akti o ustanovitvi zavarovanih območij

Eden od najpomembnejših in tradicionalnih varstvenih ukrepov ohranjanja narave je zavarovanje oziroma ustanovitev zavarovanega območja. Zavarovana območja so ožja in širša. Med širša zavarovana območja se uvrščajo krajinski, regijski in narodni parki, ustanavljajo pa se zaradi varstva naravnih vrednot, ohranjanja biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti. Pri ožjih zavarovanih območjih, ki so naravni spomenik, strogi naravni rezervat in naravni rezervat, se za ohranjanje biotske raznovrstnosti uporabljata zlasti oba naravna rezervata.

V Sloveniji je ustanovljenih več zavarovanih območij, ki imajo del ali celotno površino na območju ali območjih Natura. Praviloma se pri ohranjanju biotske raznovrstnosti na zavarovanih območjih zagotavlja tudi varstvo območij Natura.

Ustanovitev zavarovanega območja, varstvene in razvojne cilje, varstvene režime in druga obvezna pravila ravnanja, pa tudi način upravljanja zavarovanega območja in upravljavca, določa pravni akt o ustanovitvi območja, ki je lahko zakon, uredba vlade ali odlok lokalne skupnosti. Naloge in javna pooblastila upravljavca zavarovanega območja določa okvirno že ZON, v aktu o ustanovitvi zavarovanega območja pa so naloge javne službe podrobneje določene glede na značilnosti posameznega območja.

Najpomembnejši akti o ustanovitvi zavarovanih območij, ki obsegajo območja Natura 2000 in na katerih se izvaja tudi upravljanje območja z javno službo ali podeljeno koncesijo so Zakon o Triglavskem narodnem parku (Uradni list RS, št. 52/10 in 46/14 – ZON-C), Zakon o regijskem parku Škocjanske jame (Uradni list RS, št. 57/96 in 46/14 – ZON-C), Zakon o spominskem parku Trebče (Uradni list RS, št. 1/81, 42/86, Uradni list RS, št. 8/90, 110/02 – ZGO-1 in 119/02 – ZON-A), Uredba o Krajinskem parku Sečoveljske soline (Uradni list RS, št. 29/01 in 46/14 – ZON-C), Uredba o Krajinskem parku Goričko (Uradni list RS, št. 101/03 in 46/14 – ZON-C), Uredba o Naravnem rezervatu Škocjanski zatok (Uradni list RS, št. 75/13 in 46/14 – ZON-C), Uredba o Krajinskem parku Strunjan (Uradni list RS, št. 107/04, 114/04 – popr., 83/06, 71/08, 77/10 in 46/14 – ZON-C), Uredba o Krajinskem parku Kolpa (Uradni list RS, št. 85/06 in 46/14 – ZON-C) in Uredba

o Krajinskem parku Ljubljansko barje (Uradni list RS, št. 112/08 in 46/14 – ZON-C). Med občinskimi zavarovanji so taka območja Notranjski regijski park, Krajinski park Logarska dolina in Krajinski park Pivška presihajoča jezera.

1.2 Namen programa upravljanja

Osnovni namen programa upravljanja je opredeliti za obdobje 2015–2020 izpolnjevanje obveznosti varstva posebnih varstvenih območij – območij Natura 2000, ki jih nalagata Republiki Sloveniji Direktiva o pticah in Direktiva o habitatih (glej poglavje 1.1). Tako bo Republika Slovenija dosegala enega od ciljev Evropske unije, to je, zagotavljanje ugodnega stanja ohranjenosti evropsko pomembnih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov. Z izvajanjem tega programa bo Vlada prispevala k uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja. S programom upravljanja se podrobneje opredeljujejo varstveni cilji in ukrepi na območjih Natura, pa tudi pristojni sektorji in odgovorni nosilci za izvajanje varstvenih ukrepov (zaradi velikega obsega v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi«). Tako se želijo omogočiti horizontalne povezave s strateškimi načrti in razvojnimi programi. Poleg tega se s programom upravljanja določajo prednostni projekti, ki omogočajo tudi izkoriščanje priložnosti območij Natura 2000 za lokalni oziroma regionalni razvoj, delovna mesta in gospodarsko rast ter ohranjanje kulturne dediščine, upoštevajoč gospodarske, socialne, kulturne in demografske značilnosti ter načela trajnostnega razvoja. Program upravljanja postavlja tudi izhodišče za izvajanje integriranih projektov LIFE in je tako podlaga za črpanje teh sredstev. Vrh tega zastavlja dejavnosti za odpravo pomanjkanja potrebnih raziskav, ekspertiz, podatkov in monitoringa.

1.3 Stanje omrežja Natura 2000

Slovenija je ena izmed biotsko najraznovrstnejših držav, kar potrjujejo številne tuje in domače študije. Raznoverstnost se kaže tudi v zelo visokem deležu ozemlja države, vključenega v omrežje Natura 2000.

Analiza doseganja ciljev Strategije ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji⁷ ugotavlja, da se je kljub različnim varstvenim režimom in precejšnjem napredku na nekaterih področjih (Natura 2000, zavarovana območja, uvedba ukrepa kmetijsko okoljskih plačil, varstveni ukrepi v gozdovih, načrtovanje pri sladkovodnem ribištvi) stanje ohranjenosti številnih habitatov in vrst v razmeroma kratkem času poslabšalo. Poslabšanje je zlasti posledica predvsem vse večjih pritiskov na biotsko raznovrstnost, zaradi širjenja poselitvenih območij, gradnje industrijskih območij in prometnic ter intenziviranja kmetijskih površin v ravninskih predelih in opuščanja rabe kmetijskih zemljišč v višinskih in odročnih legah.

Omrežje Natura 2000 je v večini držav EU, vključno s Slovenijo, razen manjših pomanjkljivosti določeno in vključuje najbolj ohranjene habitate evropsko ogroženih vrst oziroma habitatnih tipov. Pregled njihovega stanja ohranjenosti se v vseh državah članicah EU izvaja vsakih šest let po pretežno enotni metodologiji. Zadnji poročili o stanju ohranjenosti vrst in habitatnih tipov na podlagi 17. člena Direktive o habitatih in 12. člena Direktive o pticah tako obsegata obdobje od 2007 do 2012⁸. Te ocene so bile tudi podlaga za ta dokument, deloma pa sloni še na drugi ustrezni literaturi.

Gozdov je 71 odstotkov slovenskega omrežja Natura 2000. Od negozdnih površin pa kmetijska zemljišča v uporabi pokrivajo okoli 20 odstotkov tega omrežja Natura, med njimi pa so najpomembnejši ekstenzivni travniki. Celinskih voda je površinsko le za dober odstotek omrežja, vendar so življenjski prostor velikega števila vrst in habitatnih tipov Natura. Pomembno vlogo v omrežju Natura 2000 imajo jame, ki so predmet ohranjanja na več kot 70 območjih (od skupaj 354). Človekova bivališča so pomembna za razmnoževanje, počivanje oziroma prezimovanje nekaterih vrst, zato so na območju Natura bistvena tudi nekatera pozidana območja. Zlasti gre za živali iz skupin ptic (npr. bela škorklja, veliki skovik) in sesalcev (npr. netopirji).

⁷ Kus Veenvliet Jana: [Analiza doseganja ciljev Strategije ohranjanja biotske raznovrstnosti v Sloveniji](#). Zavod Symbiosis, 2012

⁸ http://www.zrsvn.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=65&id_informacija=579
http://www.zrsvn.si/sl/informacija.asp?id_meta_type=65&id_informacija=820

Vlada je že za obdobje iztekajoče se finančne perspektive sprejela *Operativni program – Program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2007–13*. Program je določil podrobne varstvene cilje za vsako vrsto oziroma habitatni tip na območjih Natura ter varstvene ukrepe oziroma usmeritve za doseganje teh ciljev. Izvedena je bila analiza doseganja ciljev in izvajanja ukrepov⁹, ta program upravljanja pa poskuša odpraviti kar je bilo nezadostno v preteklem programu.

Priprava in sprejemanje načrtov upravljanja zavarovanih območij zamujata zaradi vsebinske zahtevnosti in obsežnosti nalog, ki izhajajo iz številnih sektorskih pristojnosti in velikosti parkovnih območij, ter pomanjkanja kadrovskih zmožnosti v javnih zavodih in na ministrstvu¹⁰. Cilj glede deleža novo ustanovljenih zavarovanih območij ni bil dosežen, zaradi omejenih kadrovskih in finančnih virov. V tem programu upravljanja je pristop pri obojem zato spremenjen.

Mehanizem pogodbenega varstva in skrbništva je deloval le v manjši meri, ker za to niso bila zagotovljena finančna sredstva, pri podzemnih jamah pa, ker niso bili sprejeti predpisi, ki so predpogoj za to¹¹. Slednje se sedaj poenostavlja, pridobivanje sredstev za izvajanje pogodbenega varstva pa je predvideno tudi iz projektnih virov.

Za gozdarstvo je izdelava naravovarstvenih smernic za GGN GGE potekala, kot je bilo načrtovano. V obdobju 2007–2012 je bilo narejenih 140 naravovarstvenih smernic in z njimi v GGN GGE vneseni s programom načrtovani ukrepi. Analiza izvajanja je pokazala, da se usmeritve, ki so povezane z sonaravnim načinom gospodarjenja z gozdovi, upoštevajo. Izboljšati pa je treba izpolnjevanje posebnih zahtev nekaterih specializiranih kvalifikacijskih vrst oziroma habitatnih tipov (npr. detli, gozdne kure in manjšinski habitatni tipi)¹². V izvajanju tega programa je zanje več pozornosti namenjene razvoju sistema načrtovanja na izvedbeni ravni, upravljanje z območji Natura 2000 pa je dopolnjeno z aktivnimi plačljivimi ukrepi za izboljšanje posebnih zahtev nekaterih kvalifikacijskih vrst oziroma habitatnih tipov.

Glede prilagojene kmetijske rabe so bili cilji leta 2012 doseženi v celoti le na 11 % območij. Vzroki za to so premajhna vključenost v t.i. biodiverzitetne ukrepe KOP zaradi vpisovanja v konkurenčnejše splošne (horizontalne) ukrepe, nezanimivo plačilo biodiverzitetnih ukrepov KOP, nezadostna predstavitev in izobraževanje. To se izraža tudi v hitrem izginjanju vrstno bogatih travnikov na nekaterih območjih Natura 2000 (npr. Ljubljansko barje, Goričko, Šentjernejsko polje ...), ki je predvsem posledica njihovega preoravanja in intenziviranja rabe. Prav tako je bilo nezadostno tudi ohranjanje krajinskih prvin (mejice, mlake, posamezna drevesa ...). Cilji se niso dosegali niti zaradi zaraščanja, ki je posledica popolnega ali delnega opuščanja kmetijske rabe iz različnih ekonomsko socialnih vzrokov¹³. Za obdobje 2015–2020 so uvedene spremembe glede preoravanja že na ravni uredb EU (Uredbe o neposrednih plačilih, ki uvaja območja brez preoravanja), prav tako pa glede krajinskih prvin (Uredba o dobrih kmetijskih in okoljskih pogojih). Pristop glede večje vključenosti v ustrezne kmetijske okoljsko-podnebnne ukrepe oziroma zahteve pa je za obdobje 2015–2020 spremenjen tako, da omogoča boljše doseganje varstvenih ciljev.

Program upravljanja 2007 je bil sprejet še pred sprejetjem prvih načrtov upravljanja voda (NUV) in programa ukrepov, zato je temeljil na ukrepih, ki so bili predvideni po veljavni zakonodaji ter so lahko prispevali k zagotavljanju ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov. NUV in program ukrepov sta nato vključevala strateške ukrepe. Izvajanje varstvenih ukrepov je bilo oteženo predvsem zaradi odsotnosti dolgoročnega načrta urejanja voda in opredelitve razpoložljivosti površinskih voda za rabo. Analiza je pokazala, da je vključevanje in izvajanje varstvenih ukrepov potekalo predvsem po ustaljenih upravnih postopkih. Zlasti pri urejanju vodotokov zato obstaja velik razkorak med varstvenimi ukrepi, načrtovanimi v programu leta 2007 in

⁹ <http://www.natura2000.gov.si/index.php?id=274>, Analiza ciljev in ukrepov Programa upravljanja območij Natura 2000

¹⁰ http://www.natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/LIFE_Upravljanje/A1_A2_Krovni.pdf

¹¹ http://www.natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/LIFE_Upravljanje/A1_A2_Krovni.pdf

¹² http://www.natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/LIFE_Upravljanje/A1_A2_Analiza_gozdarstvo.pdf

¹³ http://www.natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/LIFE_Upravljanje/A1_A2_Analiza_kmetijstvo.pdf

NUV ter dejanskim stanjem na terenu¹⁴. V tem programu upravljanja so zato ukrepi še bolj usmerjeni v ustaljene upravne postopke ter v izvedbeno uporabnejši NUV in program ukrepov 2015–21.

Spremljanje stanja vrst in habitatov oziroma obseg monitoringa za ugotavljanje stanja ohranjenosti vrst oziroma habitatnih tipov na ravni države ali biogeografske regije se je povečal, vendar ne do načrtovanega obsega¹⁵. Program zato dodaja vire financiranja.

Vključevanje v programu predvidenih raziskovalnih dejavnosti v sofinanciranje raziskovalnih programov in projektov se je izvedlo v minimalnem obsegu¹⁶.

Na podlagi vseh teh ugotovitev so v tem programu upravljanja območij Natura 2000 in v operativnih programih za črpanje sredstev EU ukrepi dopolnjeni in popravljeni.

1.4 Sestava programa upravljanja

Obvezno vsebino operativnih programov – programov upravljanja območij Natura 2000 opredeljuje Uredba o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) in tudi ta program je pripravljen v skladu s to uredbo.

Program tako določa:

- i. podrobne varstvene cilje, ki se praviloma nanašajo na cone ter izhajajo iz varstvenih ciljev, določenih z Uredbo o posebnih varstvenih območjih, in varstvenih ciljev za ohranjanje habitatov ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov, ki se prednostno ohranjajo v ugodnem stanju, v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave ter sprejetimi strategijami in programi, s katerimi se načrtuje to področje.
- ii. ukrepe za doseganje varstvenih ciljev, pri čemer se nabor ukrepov določi glede na posamezno območje Natura, in sicer:
 - ukrepe varstva narave, z navedbo odgovornih nosilcev, rokov in finančnih virov;
 - ukrepe prilagojene rabe naravnih dobrin, z navedbo načrta rabe naravne dobrine, podrobnejših varstvenih usmeritev, ki se upoštevajo pri pripravi načrta, ter izvajalca tega načrta;
 - ukrepe prilagojene kmetijske prakse, s katero se dosegajo varstveni cilji in način zagotavljanja teh ukrepov;
 - ukrepe upravljanja voda z navedbo načrta upravljanja voda, podrobnejših varstvenih usmeritev, ki se upoštevajo v načrtu, ter izvajalca tega načrta;
 - ukrepe varstva kulturne dediščine, s katerimi se dosegajo varstveni cilji in način zagotavljanja teh ukrepov;
 - druge ukrepe, če so potrebni za zagotavljanje ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov;
- iii. kazalce, ki se morajo redno spremljati zaradi ugotavljanja učinkovitosti ukrepov glede doseganja ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov, z navedbo nosilcev, rokov in finančnih virov;
- iv. ukrepi varstva in aktivnosti, ki so potrebni za zagotovitev povezanosti evropskega ekološkega omrežja;
- v. raziskovalne aktivnosti v bazični in aplikativni znanosti, ki so nujno potrebne za izboljšanje poznavanja ekologije rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov.

Območja Natura, ki jih obravnava ta program upravljanja, so posebna območja varstva (POV), določena na podlagi Direktive o pticah, in posebna ohranitvena območja (POO) ter potencialna posebna ohranitvena območja (pPOO), določena na podlagi Direktive o habitatih.

Program upravljanja določa tudi **kazalce**, ki se morajo redno spremljati, zato da se ugotavlja učinkovitost ukrepov pri doseganju ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov.

¹⁴ http://www.natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/LIFE_Upravljanje/A1_A2_vode.pdf

¹⁵ http://www.natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/LIFE_Upravljanje/A1_A2_Krovni.pdf

¹⁶ http://www.natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/LIFE_Upravljanje/A1_A2_Krovni.pdf

V tem programu so podrobni varstveni cilji in ukrepi za njihovo doseganje določeni v tabelarični obliki v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi«. Nadalje so prednostni projekti za doseganje ciljev tega programa, ki se financirajo iz Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike 2014–2020, izhodišča za izvajanje integriranih projektov LIFE in izvajanje lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost za prednostno področje ohranjanje narave (v nadaljnjem besedilu: CLLD ohranjanje narave) navedeni v prilogi 6.4 »Načrtovani projekti«. Projekti, ki se financirajo iz aktivnosti za odpravo pomanjkanja potrebnih raziskav, ekspertiz, podatkov in monitoringa, so določeni v prilogi 6.5 »Monitoringi in raziskave«.

2 PODROBNI VARSTVENI CILJI

Na območjih Natura veljajo splošni varstveni cilji, ki so določeni z Uredbo o spremembah in dopolnitvah Uredbe o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) (Uradni list RS, št. 35/13) in so enotni za celotno območje. Za POO Evropska komisija v svojem obvestilu¹⁷ navaja, da morajo biti varstveni cilji območja določeni tako, da prispevajo k ohranjanju ali doseganju ugodnega stanja ohranjenosti vrste ali habitatnega tipa (kar se določa na ravni biogeografske regije v državi). To pa je zaradi ravni podrobnosti in spreminjanja tega stanja smiselno določiti v aktu, ki velja določeno obdobje – programu upravljanja.

Program upravljanja določa podrobnejše varstvene cilje v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi«, ki se praviloma nanašajo na vsako vrsto oziroma habitatni tip (navedeno v tej prilogi z »Ime vrste/HT«, »znanstveno ime vrste« in »EU koda HT«) na vsakem območju Natura 2000 (navedeno v tej prilogi z »ID območja« in »Ime območja«), izhajajo pa iz varstvenih ciljev v skladu z Uredbo o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000). Glede na stanje v naravi podrobnejši varstveni cilji (v prilogi pod »Podrobnejši varstveni cilji za«) določajo ali je treba zatečeno stanje ohranjati, obnoviti ali izboljšati, vse zato, da bi vrste oziroma habitatni tipi ostali ali se povrnili v ugodno stanje ohranjenosti. Podrobnejši varstveni cilji so določeni na podlagi referenčnih vrednosti ugodnega stanja. Kategorijo referenčnih vrednosti je uvedla Evropska komisija pri izvajanju Direktive o habitatih in Direktive o pticah¹⁸.

Varstveni cilji ugodnega stanja na podlagi referenčnih vrednosti opredeljujejo ključne zahteve, ki morajo biti izpolnjene, da je vrsta oziroma habitatni tip v ugodnem stanju. Opredeljujejo velikost populacije (ki pri vrstah z naravnim nihanjem velikosti populacije predstavlja večletno povprečje), velikost habitata oziroma habitatnega tipa in za vsako vrsto oziroma habitatni tip specifične strukture v habitatu ter rabo habitata ali procese, ki so potrebni za vzdrževanje ugodnega stanja vrste oziroma habitatnega tipa.

V prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« določeni podrobni varstveni cilji se praviloma nanašajo na cone območij Natura, ki so prikazane v naravovarstvenem atlasu¹⁹ in na spletni strani Zavoda RS za varstvo narave²⁰.

Območja Natura (posebna območja varstva in posebna ohranitvena območja ali potencialna posebna ohranitvena območja) se na nekaterih delih med seboj prekrivajo. V prilogi so taka območja dodatno poimenovana v stolpcu »Skupina območij«. Na območjih, ki so določena za več vrst oziroma habitatnih tipov, so podrobni varstveni cilji med seboj toliko usklajeni, da si ne nasprotujejo. Pri ukrepih, ki se izvajajo z naravovarstvenimi smernicami, se sektorski ukrepi na prekrivajočih se površinah določijo v postopku izdaje naravovarstvenih smernic. Za kmetijstvo so določene ciljne površine, ki se nanašajo na cone v združenih območjih in so zato navedene v posebni prilogi 6.3 »Ciljne površine KOPOP«. Pri izvajanju horizontalnih ukrepov pa prekrivanje ne igra vloge in zato določitev con morebitnega vpisa ni potrebna.

¹⁷ Obvestilo Evropske Komisije o določitvi varstvenih ciljev območij Natura 2000

(http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/docs/commission_note2.pdf)

¹⁸ EUROPEAN COMMISSION. July 2011. Assessment, monitoring and reporting under Article 17 of the Habitats Directive: Explanatory Notes and Guidance. Final Version.

(http://circa.europa.eu/Public/irc/env/monnat/library?l=/guidelines_reporting&vm=detailed&sb=Title)

¹⁹ www.naravovarstveni-atlas.si

²⁰ www.zrsvn.si

3 UKREPI ZA DOSEGANJE VARSTVENIH CILJEV

Varstveni ukrepi so v skladu z obvestilom Evropske komisije²¹ način za doseganje podrobnih varstvenih ciljev. Te ukrepe izvajajo javne službe in posamezniki, zlasti lastniki zemljišč. Ravnanje posameznikov določa resorna zakonodaja, ta pa ima v ključnih področjih obvezujoče sektorske načrte rabe in varstva naravnih virov (za gozd, ribe, divjad). Ugodno stanje vrst in habitatnih tipov na območjih Natura 2000 v Sloveniji se lahko zagotavlja s sektorskimi načrti in ukrepi upravljanja naravnih virov (gozdarstvo, ribištvo, lovstvo, upravljanje voda) ter s primernim prostorskim načrtovanjem. Na kmetijskih površinah, na katerih ni sektorskega načrtovanja, se lahko ravnanja lastnikov usmerja s finančnimi instrumenti skupne kmetijske politike, zlasti razvoja podeželja.

Kjer obstajajo sektorski načrti, so varstveni ukrepi zapisani podrobneje in bolj ciljno. V teh primerih naravovarstvene vsebine vstopajo v upravljanje naravnih virov z naravovarstvenimi smernicami in mnenji. V teh primerih so konkretne usmeritve za doseganje podrobnejših varstvenih ciljev oziroma izvajanje podrobnih varstvenih ukrepov lahko dodatno določene v naravovarstvenih smernicah.

Kjer naravovarstvenih smernic ni ali pa je že na najvišji ravni načrtovanja pomembno podati izvedbene (sektorske) ukrepe za gospodarjenje z naravnimi viri, se vključijo varstveni ukrepi s sodelovanjem v postopku programiranja operativnih programov, ki določajo upravljanje naravnih virov.

Poleg ukrepov, ki neposredno oblikujejo življenjski prostor (gozdarski, kmetijski, ribiški, upravljanja voda), so predmet Programa upravljanja območij Natura 2000 še drugi ukrepi, ki niso neposredno povezani z oblikovanjem življenjskega prostora.

Med ukrepi so tudi taki, ki zadevajo občinske javne službe. V teh primerih gre za naloge, ki jih te službe že opravljajo po drugih predpisih in so pomembne tudi za doseganje varstvenih ciljev. Program določa le način njihovega opravljanja.

Obsežna, razmeroma dobro ohranjena narava s številnimi zanimivimi vrstami in življenjskimi prostori omogoča doživljanje in spoznavanje rastlinskih in živalskih vrst ter naravnih procesov. Za Slovenijo je razvojna priložnost tudi v doživljanju teh danosti v turistični ponudbi ter v povezovanju z doživljanjem kulturne dediščine, s kakovostnejšo prehrano in načinom življenja. V tem dokumentu so zato navedene možnosti za sofinanciranje naložb in storitev iz trajnostnega razvoja ekoturizma, ki je povezan s trženjem biotske raznovrstnosti na območjih Natura ali ob njih.

Nekatera načela veljajo za vse vrste ukrepov pri doseganju varstvenih ciljev in so povzeta v tem uvodu. Varstveni ukrepi so določeni v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« tega programa z navedbo vsebine ukrepa (pod poljem »varstveni ukrep«). Naveden je tudi sektor, ki je pristojen za izvajanje ukrepov (pod poljem »sektor«). Skladno z Uredbo o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) gre najpogosteje za pristojnosti ukrepov varstva narave, ukrepov prilagojene rabe naravnih dobrin (gozdarstva, lovstva, ribištva), ukrepov prilagojene kmetijske prakse in ukrepov upravljanja voda. V nekaterih primerih ukrepi niso potrebni, v nekaterih pa gre za druge ukrepe upravljanja prostora, ohranjanje kulturne dediščine ipd. Kjer je to zaradi sektorske zakonodaje ustrezno, so navedeni še sektorski ukrepi in kjer so s sektorsko zakonodajo določeni izvajalci, je v polju »izvajalec« naveden tudi ta.

Območje izvajanja vsakega od navedenih ukrepov oziroma usmeritev je celota ali del cone vrste oziroma habitatnega tipa, s katerimi se skladno z Uredbo o posebnih varstvenih območjih (območjih Natura 2000) prostorsko opredelijo tisti deli območja, ki so bistveni deli habitatov posameznih rastlinskih in živalskih vrst ter posameznih habitatnih tipov, zaradi katerih je območje Natura opredeljeno (v nadaljevanju: notranja

²¹ Obvestilo Evropske komisije o določitvi varstvenih ukrepov območij Natura 2000 (<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/comNote%20conservation%20measures.pdf>)

cona). Te cone so določene z vpisom v evidenco območij, pomembnih za ohranjanje biotske raznovrstnosti, ki je na Naravovarstvenem atlasu ZRSVN²² in atlasu okolja²³ Agencije RS za okolje (v nadaljevanju ARSO). Vrsta varstvenih ukrepov se izvaja s pripravo in sprejetjem aktov, izdajo soglasij in dovoljenj ter jih spremljajo zlasti administrativni stroški obstoječe javne uprave. Viri financiranja za izvajanje drugih varstvenih ukrepov so zelo različni, zato so posamični viri navedeni pri vsaki skupini ukrepov.

3.1 Ukrepi varstva narave

Ukrep varstva narave izvaja država za doseganje podrobnega varstvenega cilja na območjih Natura. Sistemsko so urejeni v ZON (pogodbeno varstvo in skrbništvo, začasno zavarovanje, zavarovanje z ustanovitvijo zavarovanega območja, obnovitev, označitev v naravi, omejitev ogledovanja in obiskovanja) in Uredbi o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (omejitev ravnanj, ki ogrožajo zavarovane živalske vrste). V prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« so navedeni v polju »sektor« pod besedilom »varstvo narave«.

Osnovno vodilo pri izbiri **vrste ukrepa** za doseganje podrobnega varstvenega cilja so bili primerni pravni ukrepi, ki že prispevajo k uresničitvi cilja ali so ustrezen temelj za njegovo uresničitev.

3.1.1 Ukrep zavarovanja in začasnega zavarovanja

Na območjih ali delih območij Natura, ki so tudi zavarovana območja, veljajo določbe akta o zavarovanju. Na nekaterih območjih je za izvajanje zavarovanja ustanovljen oziroma s koncesijsko pogodbo določen tudi upravljalec območja. Njegove naloge so med drugim izvajanje varstvenih ukrepov na zavarovanem območju, sklepanje pogodb o varstvu in skrbništvu, pripravljanje in vzdrževanje poti in označb ter druge infrastrukture, ki je namenjena obisku zavarovanega območja. En javni zavod lahko upravlja tudi z več zavarovanimi območji.

ZON oziroma akt o zavarovanju določa tudi obveznost sprejetja načrta upravljanja zavarovanega območja. To je ukrep, ki lahko prispeva k doseganju podrobnega varstvenega cilja. V teh primerih je v varstvenem ukrepu priloge 6.1 »Cilji in ukrepi« zapisano izhodišče, ki se ga vključi v pripravo načrta upravljanja kot varstveni ukrep za območje Nature.

Odgovorni nosilec za predložitev načrta upravljanja Vladi je MOP. Z ZON je priprava teh načrtov že naložena upravljavcu ob strokovni pomoči ZRSVN in s tem je določen tudi odgovorni nosilec za pripravo ukrepa iz tega programa. Odgovorni nosilec zagotovi od leta 2015 do leta 2020 pripravo enega načrta upravljanja zavarovanega območja na leto.

Pri območjih Natura, ki so hkrati zavarovana območja z upravljavcem, so navedeni tudi posamezni ukrepi v naravi (npr. vzdrževanje solinarske infrastrukture, komunikacijske aktivnosti,...), ker upravljavci zavarovanih območij opravljajo te dejavnosti kot svoje naloge.

3.1.2 Pogodbeno varstvo in skrbništvo

Naslednji sklop ukrepov varstva narave obsega pogodbeno varstvo in skrbništvo. Pogodba o varstvu je sklenitev pogodbe z lastnikom površin znotraj območij Natura 2000, ki so življenjski prostor (habitat) Natura vrst oziroma so površine Natura habitatnih tipov. Skladno z ZON se v pogodbi določa zlasti:

- opustitve ali aktivnosti lastnika, s katerimi se doseže namen varstva naravne vrednote, in
- višina sredstev za opustitve ali aktivnosti lastnika iz prejšnje alineje.

Enake sestavine kakor pogodbeno varstvo imajo tudi kmetijsko okoljsko podnebna plačila (navedeni v poglavju 3.4) in so prav tako plačani iz javnih sredstev. Zelo podobne ali enake vsebine se določa tudi v pogodbah, ki so ukrep po drugih predpisih, zlasti pogodbah o izvajanju kmetijsko okoljsko podnebnih plačil. Obstajata dve ločnici med ukrepi po drugih predpisih in pogodbo o varstvu. Slednja se sklepa za površine, ki

²² www.naravovarstveni-atlas.si

²³ gis.arso.gov.si/atlasokolja/

zahtevajo izvajanje določene rabe, a niso opredeljene kot površine, ki so upravičene do npr. kmetijsko-okoljsko podnebnih plačil. Druga ločnica, ki napotuje na sklenitev pogodbe o varstvu so opustitve oziroma potrebne aktivnosti varstva območij Natura 2000, ki presegajo opustitve oziroma potrebne aktivnosti iz npr. kmetijsko-okoljsko podnebnih plačil.

Pri pogodbenem varstvu in skrbništvu je odgovorni nosilec za izvedbo ukrepa ministrstvo za okolje in prostor (v nadaljevanju: MOP) z organi v sestavi (ožji MOP ali ARSO glede na delitev pristojnosti v ministrstvu), razen na zavarovanem območju, ki ima svojega upravljavca in kjer je to njegova naloga (v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« je to posebej navedeno). Priprava strokovnega predloga za izvajanje tega ukrepa na posebnih varstvenih območjih pa je z ZON že naložena ZRSVN. Skrbništvo se podeli s sklenitvijo skrbniške pogodbe po zaključeni javni objavi o nameri sklenitve skrbništva in po pogojih o usposobljenosti za opravljanje skrbništva. V povezavi z izvajanjem kmetijsko okoljskih ukrepov pa so nosilci opisani in navedeni v poglavju Prilagojena kmetijska raba.

Možnost za financiranje ukrepov pogodbenega varstva, ki obstajajo tudi v okviru prijave in izvajanja ustreznega projekta LIFE, pa tudi v okviru Evropskega sklada za regionalni razvoj.

Republika Slovenija je upravičena še do donatorskih sredstev nekaterih visoko razvitih držav (Švicarski finančni prispevek, Norveški finančni mehanizem, Finančni mehanizem EGP) in s prijavo in izvajanjem projektov obstaja možnost plačevanja takih ukrepov podobno kakor iz mehanizma LIFE, z bolj ali manj enakimi omejitvami kot so opisane pri slednjem.

3.1.3 Označitev v naravi

Ukrep označitev v naravi se lahko uporabi, kadar je z označitvijo v naravi in posledično preusmeritvijo obiskovalcev mogoče doseči podroben varstveni cilj. Učinkovitost take preusmeritve je mogoče povečati z ustreznim nadzorom ob uvedbi označitve. V skladu s predpisi je odgovorni nosilec za ukrep označitve ZRSVN, razen na zavarovanem območju, ki ima svojega upravljavca in kjer je to njegova naloga. V programu upravljanja taki ukrepi sicer niso načrtovani, lahko pa se pokaže potreba po njih kasneje.

3.1.4 Omejitev ogledovanja in obiskovanja ter omejitev ravnanj, ki ogrožajo zavarovane živalske vrste

Omejitev je lahko potrebna, če je povečana prisotnost večjega števila ljudi grožnja za doseganje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov. Praviloma je razlog za omejitev neugoden vpliv na vrste, ki niso navajene človeške prisotnosti, pojavi pa se zlasti pri večjem obsegu zaradi turizma oziroma rekreacije (alpinizem, športno plezanje, pohodništvo, vodni športi, zračni športi, obiskovanje jam ipd). Ukrepa omejitve ogledovanja in obiskovanja ter omejitve ravnanj, ki ogrožajo zavarovane živalske vrste, sta v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« navedena zlasti za dele območij, v katerih ima prisotnost večjega števila ljudi lahko pomemben neugoden vpliv na doseganje varstvenih ciljev. Na teh delih območij Natura (priloga 6.1 »Cilji in ukrepi«) se ureditev izvede s sprejetjem ustreznega predpisa, na zavarovanih območjih lahko tudi na podlagi akta o zavarovanju. Odgovorni nosilci za pripravo teh aktov so določeni s predpisi o varstvu narave in tukaj niso posebej navedeni.

3.1.5 Obnovitev

Ukrep obnovitve dela območja Natura (z ukrepi varstva naravnih vrednot se zagotavlja tudi varstvo območij Natura) se določa s tem programom, v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« pa je, kjer je to potrebno, naveden ukrep obnovitve. O izvedbi manjšega ukrepa obnovitve odloči ministrstvo namesto Vlade, pri čemer obveznost izvedbe tega ukrepa uredi z izvajalcem javne službe na področju ohranjanja narave v letnem programu dela.

3.2 Ukrepi prilagojene rabe naravnih dobrin

Bistveni dejavnosti prilagojene rabe naravnih dobrin, s katerima se dosegajo varstveni cilji, sta gozdarstvo, ki vključuje tudi lovstvo, in ribištvo.

Ukrep prilagojene rabe je vključitev podrobnega varstvenega cilja in usmeritve iz priloge 6.1 »Cilji in ukrepi« v naravovarstvene smernice ZRSVN (v skladu s 3. točko četrtega odstavka 98. člena ZON). V naravovarstvenih smernicah se določijo tudi konkretne varstvene usmeritve, ki se nato v skladu s 97. členom ZON vnesejo v načrt rabe naravne dobrine. V slednjem se usmeritve iz naravovarstvenih smernic v skladu z resorno zakonodajo prenesejo v ukrepe načrta. Kateri so ti načrti rabe naravnih dobrin, s katerimi se usmeritve oziroma ukrepi določijo podrobneje, je navedeno v polju »odgovorni nosilec« priloge 6.1 »Cilji in ukrepi« tega programa upravljanja. Izdelovalec posameznega gozdnogospodarskega ali ribiško gojitvenega načrta iz navedene priloge je določen s področno zakonodajo in se s tem programom upravljanja določa tudi kot izvajalec usmeritev oziroma varstvenih ukrepov na območjih Natura.

Plani trajnostnega gospodarjenja oziroma upravljanja naravnih dobrin, določeni v prilogi 6.2 »Načrti za Naturo«, so lahko neposredno povezani ali potrebni za varstvo varovanih območij. V postopku preverjanja planov, za katere je treba izvesti celovito presojo vplivov na okolje, se ti plani, če vsebujejo tudi cilje in ukrepe oziroma usmeritve za doseganje varstvenih ciljev na podlagi tega programa upravljanja in izpolnjujejo druge zakonsko predpisane pogoje, določijo kot plani trajnostnega gospodarjenja oziroma upravljanja naravnih dobrin, ki so potrebni za ohranjanje ugodnega stanja habitatnih tipov in habitatov vrst na območjih Natura. Ugotovitev, ali plani vsebujejo navedene cilje, se oblikuje v postopku priprave in sprejemanja načrtov, navedenih v prilogi »Načrti za Naturo« v skladu z zakonskimi določbami. Tak načrt s to ugotovitvijo postane tudi plan, ki je neposredno potreben za varstvo območij Natura in za katerega v skladu z ZON ni več potrebna presoja sprejemljivosti.

Preglednica 1 – Pregled sprejemanja načrtov prilagojene rabe naravnih dobrin po letih

Leto sprejetja	10-letni načrt GGE	10-letni načrt GGO	10-letni načrt LUO	Načrt upravljanja voda	Ribiško gojitveni načrti
2015	23			1 ²⁴	64
2016	24				
2017	25				
2018	25				
2019	25				
2020	23				
2021 ²⁵	18	14	15		
Skupaj	163	14	15	1	64

3.2.1 Ukrepi v sektorju gozdarstvo

Območja Natura 2000 se v gozdarstvu upravljajo preko gozdnogospodarskih načrtov, kateri načrtujejo izvajanje ukrepov prilagojene rabe naravnih dobrin. Okvir za ukrepe je zakonodaja s področja gozdarstva ter omogoča načrtovanje in izvajanje vseh potrebnih ukrepov za zagotavljanje ugodnega stanja gozdnih habitatnih tipov in vrst vezanih na gozdne ekosisteme. Podrobni varstveni cilji in usmeritve za prilagojeno rabo gozdov (naravnih dobrin) so po območjih navedene v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi«. Načrti, ki imajo pristojnost določati izvedbo teh ukrepov, so v skladu s predpisi o gozdarstvu gozdnogospodarski načrti. Ti načrti enot (GGE) so določeni v prilogi 6.2 »Načrti za Naturo«, vključno z načrtovanim letom sprejetja.

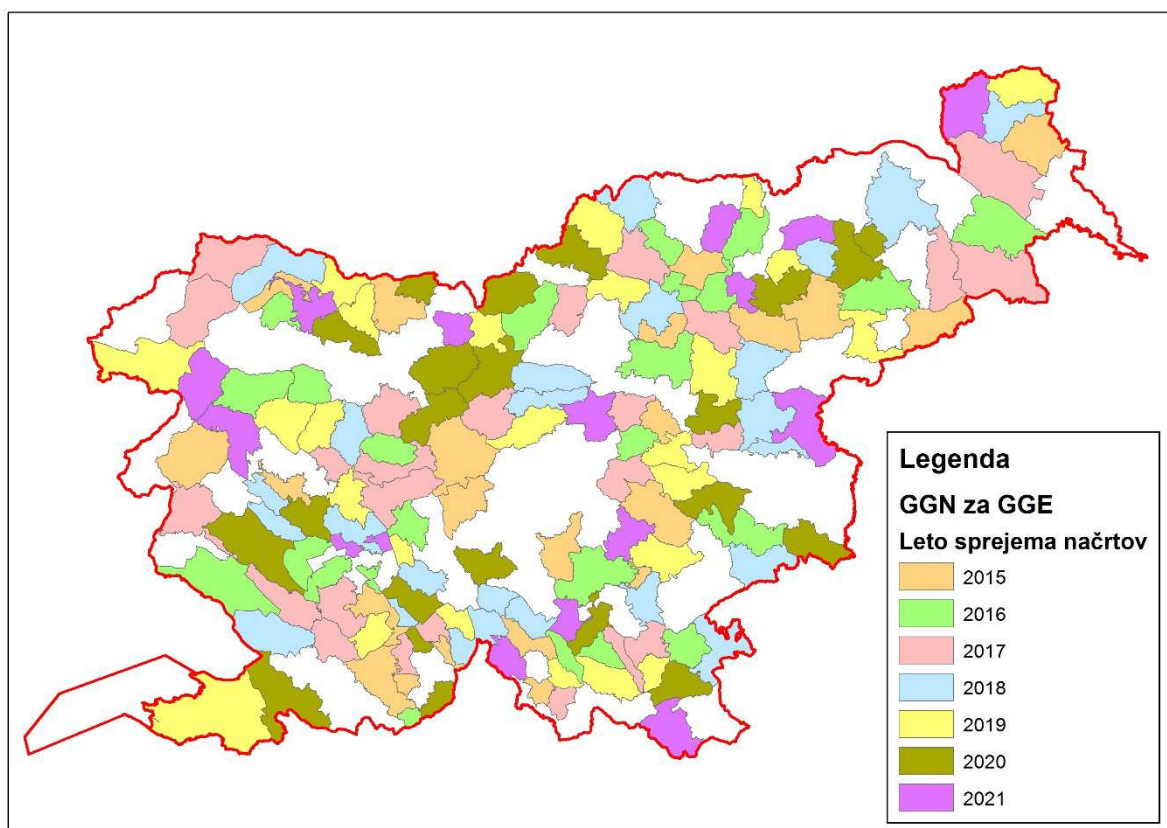
²⁴ Načrt se nanaša na dve območji.

²⁵ Leto po zaključku tega programa je dodano, ker javne službe dokumente za sprejem pripravljajo leto prej.

Gozdnogospodarski načrti za gozdnogospodarske enote (GGN za GGE) morajo vsebovati konkretne usmeritve in ukrepe, ki so podane v naravovarstvenih smernicah. V primeru specifičnih razmer na terenu je ob izdelavi le-teh dopustna sprememba pri doseganju referenčnih vrednosti. Po ustrezni vgraditvi usmeritev iz naravovarstvenih smernic in določitvijo ukrepov v GGN za GGE ZRSVN izda pozitivno mnenje nanje, ti načrti pa postanejo načrti, neposredno potrebni za ohranjanje območij Natura 2000 v gozdnem prostoru.

Izdelovalec posameznega gozdnogospodarskega načrta iz priloge 6.2 »Načrti za Naturo« je določen s predpisi o gozdarstvu in ga Program upravljanja določa tudi kot odgovornega za vgraditev usmeritev oziroma ukrepov iz Priloge 6.1 »Cilji in ukrepi«. Stroški priprave načrtov upravljanja pristojne javne službe (ZGS), priprava naravovarstvenih smernic in mnenj (ZRSVN) ter postopki njihovega sprejemanja so administrativni. Izdelava gozdnogospodarskih načrtov in naravovarstvenih smernic za vse gozdove, ne glede na lastništvo, se tako financira iz proračuna RS.

Karta 1 - Pregled načrtov GGE, s katerimi se dosegajo varstveni cilji

Vir podatkov o mejah GGE je ZGS.

Izvajanje ukrepov, ki predstavljajo nadstandard glede na obveze iz obstoječe zakonodaje s področja gozdarstva, je povezano z razpoložljivimi finančnimi sredstvi. Pri sprejemanju Programa razvoja podeželja RS za obdobje 2014–2020 je pripravljen akcijski načrt financiranja teh ukrepov iz nacionalnih sredstev. Načrtovana je določitev deleža teh sredstev, ki se jih nameni le ciljnim ukrepom za kvalifikacijske vrste in habitatne tipe, katerih stanje se slabša (ob ne vključitvi gozdarskih okoljsko-podnebnih ukrepov v slovenski program razvoja podeželja). Varstveni cilji vseh vrst oziroma habitatnih tipov na posamičnem območju se po potrebi v procesu priprave naravovarstvenih smernic uskladijo tako, da se na posamični površini ne izključujejo.

Pri nekaterih nalogah je kot nosilec navedena tudi občina ali njena javna služba. Gre za izvajanje nalog, ki jih ta že opravlja po drugih predpisih, medtem, ko se v tem programu upravljanja določa le način uresničevanja teh nalog.

3.2.2 Ukrepi v sektorju lovstvo

Ciljev na območjih Natura, povezanih z lovstvom, je razmeroma malo. Dosegajo se s prilagojeno rabo divjadi (naravne dobrine), ki jo urejajo predpisi o divjadi in lovstvu. Ukrepi za doseganje ciljev se nanašajo predvsem na omejitve pri krmljenju divjadi in rjavega medveda, na vzdrževanje okolju primernih populacijskih gostot rastlinojedih parkljarjev (prehranska baza za volka, omogočeno pomlajevanje avtohtonih drevesnih vrst) in na omejitve pri lovu na območjih, ki so pomembna za ogrožene vrste ptic (zagotavljanje miru). Dejavnosti upravljanja habitatov divjadi na mnogih območjih Natura prispevajo k doseganju varstvenih ciljev, povezanih s kmetijstvom, gozdarstvom, upravljanjem voda itd. Podrobne varstvene usmeritve prilagojene rabe divjadi so v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« določene po območjih Natura. Načrti, ki imajo pristojnost določati ukrepe kot izvedbo teh usmeritev, so v skladu s predpisi o lovstvu načrti upravljanja z divjadjo in načrte lovsko upravljaljskega območja 2011 – 2021 kot načrte, neposredno potrebne za ohranjanje območij Natura 2000, določa že Operativni program – Program upravljanja območij Natura 2000 (2007–2013). Usmeritve iz Priloge 6.1 »Cilji in ukrepi« tega programa se na ustrezen način vnese v ustrezne podrejene načrte upravljanja z divjadjo.

Izdelovalec posameznega načrta upravljanja z divjadjo iz priloge 6.2 »Načrti za Naturo« je določen s predpisi o lovstvu in ga program upravljanja določa tudi kot odgovornega za vgraditev usmeritev oziroma ukrepov iz Priloge 6.1 »Cilji in ukrepi«.

3.2.3 Ukrepi v v sektorju ribištvo

Dejavnost ribištva je sladkovodno in morsko ribištvo. Sladkovodno ribištvo zajema upravljanje ribolovnih virov v celinskih vodah. Morsko ribištvo pa zajema morski gospodarski ribolov, športni in rekreacijski ribolov. Morski gospodarski ribolov se izvaja z namenom dajanja ribiških proizvodov na trg. Za namen trženja ribiških proizvodov se izvajajo tudi akvakultura, tako na celinskih vodah kot v morju. Tako morski gospodarski ribolov kot akvakultura sodita v okvir skupne ribiške politike EU. Velika večina akvakulture in morskega gospodarskega ribolova poteka zunaj omrežja Natura 2000. Kljub temu, da so ta območja podvržena varnostnim ukrepom, morajo omogočati nadaljnji razvoj akvakulturne dejavnosti. Ob razvoju akvakulturne dejavnosti na območjih Natura so do sofinanciranja upravičeni tudi varstveni ukrepi na teh območjih. Okvir za nekatere projekte sofinanciranja določa Priloga 6.4 »Načrtovani projekti«, tabela E. Podrobneje bodo projekti dorečeni v okviru uredbe o izvajanju Operativnega programa za izvajanje Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo v RS 2014–2020.

Upravljanje ribolovnih virov v celinskih vodah kot trajnostna raba naravnega vira se izvaja na večini vodotokov, deli teh vodotokov so tudi v območjih Nature 2000. Upravljanje ribolovnih virov v celinskih vodah je urejeno s predpisi o sladkovodnem ribištvi, ki med drugim določajo sprejetje programa in načrtov upravljanja rib kot ribolovnih virov. Usmeritve prilagojene rabe ribolovnih virov (naravne dobrine) so v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« določeni po območjih Natura. Načrti, ki imajo pristojnost določati ukrepe kot izvedbo teh usmeritev, so v skladu z zakonodajo o ribištvi načrti ribiškega upravljanja v ribiškem območju in ribiško gojitveni načrti za ribiške okoliše. Ti načrti so določeni v prilogi 6.2 »Načrti za Naturo«.

Izdelovalec posameznega načrta ribiškega upravljanja na ribiškem območju oziroma ribiškogojitvenega načrta iz priloge 6.2 »Načrti za Naturo« je določen s predpisi o ribištvi (Zavod za ribištvo Slovenije) in Program upravljanja ga opredeljuje tudi kot odgovornega za vključitev ukrepov na območjih Natura. Ukrepe na terenu v skladu z zakonodajo s področja ribištva izvajajo koncesionarji (npr. ribiške družine), na vodah posebnega pomena pa ZZRS.

3.3 Ukrepi prilagojene kmetijske prakse

Opravljanje ustrezne kmetijske dejavnosti je na mnogih območjih Natura pogoj za ohranjanje izstopajočega stanja ohranjenosti nekaterih vrst in habitatov. Rabe kmetijskih površin se v skladu z veljavnimi predpisi urejajo na ravni EU z uredbami, ki določajo vzpostavitev pravil za neposredna plačila in z navzkrižno skladnostjo. Ti predpisi od leta 2014 oziroma 2015 naprej urejajo nekaj dodatnih ravnanj, ki prispevajo k doseganju varstvenih ciljev območij Natura 2000. Gre zlasti za prepoved preoravanja vrstno bogatih travnišč s

slabim stanjem ohranjenosti na območjih Natura 2000 ali njihovih delih in navzkrižno skladnost, v katero je zdaj vključeno tudi ohranjanje krajinskih značilnosti.

Uredba (EU) št. 1307/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o pravilih za neposredna plačila kmetom na podlagi shem podpore v okviru skupne kmetijske politike ter razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 637/2008 in Uredbe Sveta (ES) št. 73/2009 (UL L 347, 20. 12. 2013, str. 608), zadnjič spremenjene z Delegirano uredbo Komisije (EU) št. 1001/2014 z dne 18. julija 2014 o spremembi Priloge X k Uredbi (EU) št. 1307/2013 Evropskega parlamenta in Sveta o pravilih za neposredna plačila kmetom na podlagi shem podpore v okviru skupne kmetijske politike (UL L št. 281 z dne 25. 9. 2014, str. 1) v 45. členu ureja ohranjanje trajnega travinja na območjih Nature 2000. Površine travinja znotraj Nature 2000 na občutljivih območjih (vrstno bogata travišča s slabim stanjem ohranjenosti) ne smejo biti spremenjene ali preorane. Ta občutljiva območja določi država.

Uredba (EU) št. 1306/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o financiranju, upravljanju in spremljanju skupne kmetijske politike in razveljavitvi uredb Sveta (EGS) št. 352/78, (ES) št. 165/94, (ES) št. 2799/98, (EC) No 814/2000, (ES) št. 1290/2005 in (ES) št. 485/2008 (UL L št. 347 z dne 20. 12. 2013, str. 549), zadnjič spremenjene z Uredbo (EU) št. 1310/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o določitvi nekaterih prehodnih določb glede podpore za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), o spremembi Uredbe (EU) št. 1305/2013 Evropskega parlamenta in Sveta glede sredstev in njihove razdelitve za leto 2014 in o spremembi Uredbe Sveta (ES) št. 73/2009 in uredb (EU) št. 1307/2013, (EU) št. 1306/2013 in (EU) št. 1308/2013 Evropskega parlamenta in Sveta v zvezi z njihovo uporabo v letu 2014 (UL L št. 347 z dne 20. 12. 2013, str. 865) ureja tudi pravila glede navzkrižne skladnosti. Predmet navzkrižne skladnosti je zdaj dodatno tudi ohranjanje krajinskih značilnosti. To vključuje ohranjanje pasov vegetacije ob vodotokih, manjših vodnih površin, suhozidov, teras, skupin oljčnih dreves, naravnih vrednot (drevesnih, dreves v vrsti in skupin dreves), balvanov in skalnih osamelcev.

Instrument za usmerjanje kmetijske rabe, ki presega prej navedeno, pa so kmetijsko-okoljsko-podnebna plačila (KOPOP). To je še vedno najpomembnejši način usmerjanja kmetijske dejavnosti v trajnostne oblike kmetovanja. Finančne spodbude v okviru kmetijsko okoljsko podnebnih plačil iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020 (v nadaljnjem besedilu: PRP) so podeljene v skladu s prostovoljno odločitvijo kmeta za sprejetje obvez posameznih operacij – izpolnjevanje obveznih oziroma dodatnih zahtev. Zaveže se, da bo pogoje iz KOPOP zahtev na vključenih površinah izpolnjeval 5 let. V smislu ukrepov varstva narave ta kmetova obveza izpolnjuje pogoje za ukrepe pogodbenega varstva po drugih predpisih (kmetijskih). V programu upravljanja so ukrepi prilagojene kmetijske rabe, ki zagotavljajo izstopajoče stanje ohranjenosti vrst in habitatov ter so predmet vključitve v ustrezne KOPOP zahteve, določeni za posamezna ali skupino območij Natura v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi«. Območje izvajanja vsake od navedenih zahtev je celota ali del notranje cone vrste oziroma habitatnega tipa. Pri predlaganih ukrepih, ki se nanašajo na kmetijstvo, se uporabljajo KOPOP operacije iz PRP. V prilogi je navedena skupina območij ali območje, znotraj njega cona (skupina con), operacija ali zahteva za to cono. Kjer je to potrebno, je za KOPOP zahtevo določena ciljna vrednost v posebni prilogi 6.3 »Ciljne površine KOPOP«. Kratice, ki so uporabljene v obeh prilogah, so oznake za naslednje ukrepe oziroma skupine zahtev:

- za neposredno varstvo populacije vrst oziroma za skrb za ugoden življenjski prostor
 - HAB_KOS: Košnja/paša ni dovoljena – do 30. 6.
 - MET_KOS: Košnja/paša ni dovoljena – med 15. 6. in 15. 9.
 - VTR_KOS: Košnja/paša ni dovoljena – pred 1. 8.
 - STE_KOS: Košnja/paša ni dovoljena – do 25. 8.
 - HAB_ORGG: Gnojenje samo z organskimi gnojili v omejeni količini
 - KRA_VTSA: Visokodebelni travniški sadovnjaki
- za pomoč pri ohranjanju kakovosti habitata
 - HAB/MET_MRVA: Spravilo mrve s travinja.
 - HAB/MET/VTR/STE_NPAS: Za GERKe, ki so večji od 1ha v tekočem letu na travniku površina strnjenelega nepokošenega pasu, ki se pokosi naslednje leto, znaša 5 do 10% površine travnika.

- za ohranjanje krajinskih elementov in krajine
KRA_MEJ: Ohranjanje mejic
KRA_S50: Ohranjanje habitatov strmih travnikov
KRA_GRB: Košnja grbinastih travnikov in spravilo
KRA_CRED: Paša po čredinkah na planini
KRA_PAST: Planinska paša s pastirjem
- za sobivanje z velikimi zvermi
KRA_OGRM: Varovanje črede z visokimi premičnimi varovalnimi elektroograjami in elektromrežami
KRA_VARPA: Varovanje črede ob prisotnosti pastirja
KRA_VARPP: Varovanje črede s pastirskimi psi

V kmetijsko okoljske ukrepe vstopajo kmetje prostovoljno, pri njihovem usmerjanju in svetovanju o zanje najprimernejših ukrepov pa ima pomembno vlogo kmetijska svetovalna služba, ki deluje v okviru Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije (KGZS). Med njene naloge tako spada spodbujanje kmetov za vstop v območje Natura in kmetiji najprimernejše KOPOP operacije.

Poleg teh ukrepov k doseganju ciljev na območjih Natura 2000 lahko prispevajo tudi plačila za območja z omejenimi dejavniki za kmetijstvo (OMD), ki prispevajo k obdelanosti zemljišč in tako zlasti k preprečevanju zaraščanja travniških površin na območjih Natura. Ta ukrep ni tak, da bi bilo zanj treba določiti ciljne vrednosti.

V okviru PRP so na voljo še drugi ukrepi, ki pripomorejo k doseganju varstvenih ciljev. To so ukrepi Sodelovanje, CLLD, Prenos znanja in Svetovanje. Ukrep sodelovanje je naveden na nekaj v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« našteti območjih, na katerih naj bi prednostno prispeval k doseganju ciljev. Operacije CLLD se izvajajo, kjer so v skladu s Strategijami lokalnega razvoja in jih izberejo Lokalne akcijske skupine oziroma Lokalna partnerstva.

Ukrepi CLLD ter ukrepi Prenos znanja in Svetovanje so bolj horizontalni ter prispevajo k večji ozaveščenosti in razumevanju pomena izvajanja prilagojene kmetijske prakse na območjih Natura 2000.

Ukrepi na hidromelioracijskih kanalih (predvsem prilagojeno čiščenje melioracijskih jarkov in kanalov) se izvajajo na podlagi Zakona o kmetijskih zemljiščih, ki določa, da so za vzdrževanje hidromelioracijskih sistemov odgovorni lastniki kmetijskih zemljišč. Javni zavod Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije nato s koncesionarji določi obseg vzdrževalnih del, v postopku presoje sprejemljivosti pa se določi tak obseg in potek del, ki ne poslabša stanja Natura vrst in habitatnih tipov. Zakon je vzpostavil tudi sistemski vir za financiranje teh aktivnosti s takso za upravljanje in vzdrževanje hidromelioracijskih sistemov.

3.4 Ukrepi upravljanja voda

Upravljanje voda je pomembno za ohranjanje biotske raznovrstnosti in doseganje ugodnega stanja ohranjenosti območij Natura. Vrst in habitatnih tipov, ki so pri zagotavljanju ugodnega stanja ohranjenosti odvisni od vode, je 140. To so vrste, ki del letnega ali življenjskega cikla preživijo v vodi ali ob njej zaradi razmnoževanja, prehranjevanja ali hiberniranja, in habitatni tipi, ki so vezani na stalno prisotnost vode (podzemne ali površinske vode). Zato je način upravljanja voda bistven za njihovo ohranjanje.

S sprejetjem Okvirne vodne direktive²⁶ se je sektorsko načrtovanje upravljanja z vodami začelo približevati celovitemu načrtovanju z vključevanjem vseh dejavnikov vodnega okolja in sodelovanja javnosti. Z ekonomskima načeloma "povzročitelj plača obremenitve" in "celovito povračilo stroškov" se uvaja povračilo stroškov za rabo vode, porabnike pa se spodbuja k njeni učinkovitejši rabi. Na podlagi vodne direktive sta bila leta 2011 sprejeta prva načrta upravljanja voda (NUV) in program ukrepov (PU) 2010 - 2015, ki prinaša nov ekosistemski pristop k upravljanju voda. Tako je – poleg doseganja dobrega kemijskega stanja voda – osnovni cilj upravljanja z vodami doseganje dobrega ekološkega stanja oziroma potenciala voda, ki z

²⁶ Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2000/60/ES z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike (UL L št. 327 z dne 22. 12. 2000, str. 1)

ohranjanjem struktur in funkcij vodnih ekosistemov bistveno prispeva k ohranjanju vrst in habitatnih tipov Natura 2000.

V pripravi sta nov NUV in PU 2015–21, v katerega bodo v postopku njegove priprave z naravovarstvenimi smernicami vključeni podrobni varstveni cilji iz priloge 6.1 »Cilji in ukrepi«. To so predvsem tisti podrobni varstveni cilji, ki se nanašajo na zagotavljanje prehodnosti vodotokov in zmanjšanje hidromorfoloških obremenitev (primeroma izboljšanje strukture dna in brežin vodotokov) kakor tudi cilje, ki se dosegajo ob vzdrževanju vodotokov ali njihovi sanaciji (tako vzdrževanje nasipov in kanalov, ki omogoča preživetje Natura vrstam in ohranja strukturo in funkcijo obrežnih habitatnih tipov, prilagojeno čiščenje zarasti vodotokov in odstranjevanja naplavin).

Program upravljanja v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« določa neposredno tudi sektorske ukrepe za doseganje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov.

Ukrepi obnove vodotokov

Vrsta sektorskih ukrepov se nanaša na obnovo vodotokov (renaturacijo, revitalizacijo). Seznam območij z varstvenimi cilji, združenimi po posamičnih vodnih telesih, kjer se prednostno izvajajo projekti, je v posebni prilogi 6.4 »Načrtovani projekti«.

Ukrepi za ohranjanje ali izboljšanje rečne dinamike, vključno s poplavnim režimom in nivojem talne vode

Na nekaterih območjih je naveden ukrep zmanjšanja odtoka vode. Načrtovan je v povezavi s predvidenimi ukrepi izboljšanja stanja voda in negradbenimi ukrepi zmanjševanja poplavne ogroženosti, kakršni so identifikacija ključnih razlivnih površin visokih voda in njihova primerna ureditev za bolj nadzorovano razlivanje visokih voda ob nastopu večjih poplavnih dogodkov. Usmeritev države je, da se na teh območjih iščejo sinergije med vzpostavitvijo ugodnega stanja mokrišč, mokrotnih travnikov in drugih pomembnih vrst in habitatov ter zmanjševanjem poplavne ogroženosti. Tudi tukaj se za prednostne projekte upošteva prilogo 6.4 »Načrtovani projekti«.

Ukrepi sanacije virov onesnaževanja

Zelo malo ukrepov se nanaša na zmanjševanje obremenjevanja iz industrijskih virov. V teh primerih obveznost ukrepanja izhaja iz predpisov, stroške pa krijejo lastniki obratov sami. Tudi sanacijo praviloma krijejo lastniki sami, razen ob subsidiarni odgovornosti države. Nekaj ukrepov se nanaša na zahteve čiščenja komunalnih odpadnih vod, gre pa pretežno za podzemne habitate. Glede na zahteve Direktive o čiščenju komunalne odpadne vode mora Republika Slovenija do 31. 12. 2015 zagotoviti ustrezne sisteme odvajanja in čiščenja za komunalno odpadno vodo iz vseh območij poselitve s skupno obremenitvijo enako ali večjo od 2000 PE, pri čemer je potrebno zagotoviti 100-odstotno priključenost prebivalstva na te sisteme. Od takrat se pričakuje izboljšanje stanja ohranjenosti teh vrst in habitatnih tipov. V nekaterih od teh primerov lahko pride do situacije, da bo treba stopnjo čiščenja odpadnih voda v zaledju dodatno prilagoditi zahtevam po zmanjšanju hranil v podzemni vodi oziroma zagotoviti ustrezne sisteme odvajanja in čiščenja za komunalno odpadno vodo tudi v nekaterih območjih poselitve pod 2.000 PE v zaledju teh območij Natura.

Ukrepi za zmanjševanje obremenitev iz kmetijstva se izvajajo na podlagi PRP, predvsem s kmetijskimi podnebno-okoljskimi plačili; Prednostno področje 4B: izboljšanje upravljanja voda in zemljišč ter prispevanje k izpolnjevanju ciljev Okvirne vodne direktive.

Ukrepi, vezani na upravljanje manjših zajezev

V območjih Natura so nekatere zajezev, pretežno manjše, pomembne kot ključni življenjski prostor Natura vrst, zlasti kačjih pastirjev in dvoživk. Neustrezno vzdrževanje ali neprimerno upravljanje teh zajezev lahko vodi v izgubo habitata. To so objekti vodne infrastrukture v upravljanju države in objekti v posebni rabi v upravljanju imetnika vodne pravice. Upravljanje zajezev, ki so vodna infrastruktura, je naloga državne gospodarske javne službe in se financira iz Sklada za vode. V preostalih primerih se stroški upravljanja zagotavljajo iz zasebnih sredstev, razen v pri vključevanju upravljanja v izvajanje projektov.

Podlaga za vključitev posebnih varstvenih ukrepov, vezanih na upravljanje zajezev v posebni rabi, je vodno dovoljenje ali koncesijski akt in pri koncesiji še koncesijska pogodba. Imetnik vodne pravice mora imeti poslovnika za obratovanje in vzdrževanje vodnega objekta ali naprave, razen za vodni objekt ali napravo za odvzem vode za lastno oskrbo s pitno vodo. V prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« je naveden administrativni ukrep vključitve v enega od navedenih aktov.

Vrsta zgoraj naštetih ukrepov se bo izvajala kot naloga obvezne državne gospodarske javne službe urejanja voda (sredstva za delo te službe se zagotavljajo iz proračunskih postavk ARSO in Sklada za vode). Naloge le te določa Zakon o vodah (Uradni list RS, št. 67/02, 2/04 – ZZdl-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13 in 40/14), in sicer:

- obratovanje in vzdrževanje vodne infrastrukture, namenjene ohranjanju in uravnavanju vodnih količin,
- obratovanje, vzdrževanje in spremljanje stanja vodne infrastrukture, namenjene varstvu pred škodljivim delovanjem voda,
- izvedba izrednih ukrepov ob povečani stopnji ogroženosti zaradi škodljivega delovanja voda,
- vzdrževanje vodnih in priobalnih zemljišč,
- zagotavljanje vodovarstvenega nadzora.

Poleg tega urejata delovanje te službe Uredba o načinu izvajanja obveznih državnih gospodarskih javnih služb na področju urejanja voda in o koncesijah teh javnih služb (Uradni list RS, št. 109/10, 98/11, 102/12 in 89/14) in Pravilnik o vrstah in obsegu nalog obveznih državnih gospodarskih javnih služb urejanja voda (Uradni list RS, št. 57/06). Sredstva za njeno delovanje se zagotavljajo iz sredstev Sklada za vode.

Če se na predmetnih območjih Natura izvajajo investicijski ukrepi zmanjševanja poplavne ogroženosti, se sredstva zagotavljajo v Skladu za vode. Če se na predmetnih območjih Natura izvajajo aktivnosti v skladu s programi odprave posledic naravnih nesreč, se sredstva zagotavljajo v okviru integralnega proračuna.

V primerih izvajanja aktivnosti za odpravo posledic naravnih nesreč, ki jih sprejme Vlada in pomenijo izvajanje ukrepov za odvrnitev neposredne nevarnosti za življenje ali zdravje ljudi ali premoženja ali reševanje ljudi in premoženja, pa se v skladu z 10. členom ZON določbe tega zakona glede dolžnosti ohranjanja biotske raznovrstnosti ne uporabljajo in s tem tudi ne ukrepi za doseganje ciljev iz tega programa. ZON pa določa, da se v teh primerih izbere tisti ukrep, ki ob doseganju enakih učinkov najmanj poškoduje naravo. Pri projektiranju in izvedbi teh ukrepov je smiselno vključiti strokovnjake, iz preteklih izkušenj pa izhaja, da je tehnično za doseganje ciljev območij Natura pogosto najustreznejša takšna vzpostavitev stanja vodnih objektov, ki služi namenom in ciljem protipoplavne varnosti, ni pa enaka vzpostavitvi uničenega stanja (sonaravna ureditev vodnih objektov). V primerih, ko vzpostavitev prejšnjega stanja vodnih objektov ni nujna za doseganje ciljev protipoplavne varnosti, je tudi to ustrezna rešitev za doseganje ciljev območij Natura.

V finančni perspektivi EU 2014-2020 bodo podprta vlaganja v vzpostavitev zelene infrastrukture, prednostno v sinergiji s protipoplavnimi ukrepi in ukrepi za izboljševanje hidromorfološkega stanja voda, po potrebi pa bo kot del celovitih ukrepov na območjih Natura 2000, na katerih bo to bistveno in upravičeno, podprt tudi odkup naravovarstveno pomembnih zemljišč zaradi ohranitve in obnove ekosistemov, ki zagotavljajo ključne ekosistemske storitve.

Pri nekaterih nalogah je kot nosilec navedena tudi občina ali njena javna služba. V teh primerih gre za izvajanje nalog, ki jih le-te že opravljajo po drugih predpisih, v tem programu se določa le način izvajanja teh nalog.

3.5 Varstvo kulturne dediščine

Pomembni deli življenjskih prostorov vrst so pri nekaterih skupinah živalskih vrst v območjih varstva kulturne dediščine. Zato je način varstva kulturne dediščine pomemben za doseganje ugodnega stanja ohranjenosti območij Natura 2000. Praviloma so ukrepi za varstvo kulturne dediščine in ukrepi za doseganje ciljev Nature 2000 skladni med seboj oziroma se dopolnjujejo.

Območja varstva kulturne dediščine in območja Natura 2000 se v veliki meri prekrivajo, kar pomeni odlično osnovo za skupna vlaganja v širšo izobraževalno, interpretacijsko, promocijsko in turistično ponudbo, vključno z vlaganji v infrastrukturo. Celostno in trajnostno zasnovano upravljanje skupnih varovanih območij je pomembno za doseg pozitivnih sinergijskih učinkov in zagotavljanje celostne ponudbe za zadovoljne uporabnike tako kulturne dediščine kot tudi varovanih naravnih vrednot in območij Nature 2000.

Spomeniki, ki so varovani na podlagi mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija, in vsa spomeniška območja morajo imeti upravljavca, ki uresničuje svoje naloge na podlagi načrta upravljanja, pripravljenega na podlagi Zakona o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12 in 111/13). Upravljanje se lahko zaupa tudi upravljavcu zavarovanega območja narave, če je tako določeno v aktu o zavarovanju zavarovanega območja narave in če je upravljavec strokovno usposobljen za upravljanje spomeniškega območja. Načrt upravljanja, ki ga pripravi upravljavec ob strokovni pomoči Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije (v nadaljevanju: ZVKDS) določa strateške in izvedbene usmeritve za celovito ohranjanje spomenika ali spomeniškega območja ter način izvajanja njegovega varstva. Če se spomeniško območje prekriva z območjem, varovanim ali zavarovanim na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave, se načrt upravljanja pripravi v sodelovanju z Zavodom za varstvo narave in sprejme v soglasju z ministrstvom, pristojnim za ohranjanje narave.

Za vsak poseg v spomenik, vplivno območje spomenika, varstvena območja dediščine ter registrirano nepremično dediščino, če to obveznost določa prostorski akt, ter za raziskavo dediščine, ki ni arheološka ostalina, potrebno predhodno pridobiti kulturnovarstveno soglasje (v nadaljevanju: KVS) ZVKDS. Pred izdajo KVS je potrebno pridobiti kulturnovarstvene pogoje ZVKDS (v nadaljevanju: KVP). S KVP zavod določi zahteve, ki jih mora izpolnjevati projekt za pridobitev gradbenega dovoljenja ali druga projektna dokumentacija, potrebna za izvedbo posegov in zahteve glede strokovne usposobljenosti izvajalcev specializiranih del. Pri kompleksnih posegih, pri katerih grozi nevarnost uničenja ali ogrožanja varovanih vrednot ali je treba pri posegu izvesti konservatorsko-restavratorska dela, lahko ZVKDS v okviru izdaje KVP zahteva izdelavo konservatorskega načrta (v nadaljevanju: KN). KN je del projektna dokumentacije, s katerim se določijo sestavine spomenika, ki jih je treba ohraniti, ter usmeritve za njegovo ohranitev in delovanje. KN je vedno potreben pri posegih v strukturne elemente spomenika.

Kadar se z občinskim podrobnim prostorskim načrtom načrtuje celovita prenova na območju dediščine ali na delu njenega območja, je obvezna izdelava Konservatorskega načrta za prenovo (v nadaljevanju: KNP), ki določi predloge za določitev meja območij urejanja prostora in območij namenske rabe, predloge pogojev razvoja in omejitve z vidika varstva po enotah urejanja prostora. Če se KNP pripravi za območje kulturne krajine, se pri tem upoštevajo tudi zahteve ohranjanja narave.

Ukrepi za doseganje ugodnega stanja ohranjenosti vrst, ki so vezane na taka območja, se zato vključujejo v postopek priprave zgoraj navedenih načrtov, kadar se tak načrt začne pripravljati. Ukrep je v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« napisan tako, da je v polju »varstveni ukrep« navedeno »ukrep ni potreben«, kar pomeni, da obstoječe stanje objekta omogoča doseganje ugodnega stanja ohranjenosti vrste in da za zagotavljanje stanja te populacije ni potreben. Če pa je potrebno vzdrževanje objekta za ohranjanje ustreznega stanja samega objekta, bo to pomagalo zagotavljati tudi ugodno stanje ohranjenosti. Zato je v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« v polju »sektor« navedeno »ohranjanje kulturne dediščine«, v polju »podrobnejše varstvene usmeritve« pa »določijo naravovarstvene smernice in mnenja ter smernice in mnenja z vidika varstva kulturne dediščine ter kulturnovarstveni pogoji in kulturnovarstvena soglasja«.

Na kulturni dediščini in kulturnih spomenikih, ki so na območju Nature 2000, je skladno z ukrepi varstva kulturne dediščine treba zagotavljati možnosti za redno vzdrževanje in obnovitvene posege, ki se praviloma izvajajo od aprila do oktobra. To je lahko včasih tudi v nasprotju z ekološkimi zahtevami nekaterih živalskih vrst. V takih, sicer izjemnih primerih, se pristojne organizacije v postopkih izdaje mnenj dogovorijo za način dela, ki bo najmanj ogrožal doseganje ugodnega stanja teh vrst in bo hkrati omogočal varovanje spomeniških lastnosti kulturne dediščine.

3.6 Mehanizem prostorskega načrtovanja

Namen urejanja prostora je z usklajevanjem gospodarskih, družbenih in okoljevarstvenih vidikov razvoja omogočati skladen prostorski razvoj. To je eden od mehanizmov za zagotavljanje trajnostnega razvoja v prostoru, saj z metodami prostorskega in urbanističnega načrtovanja lahko zagotavlja ohranjanje narave, varovanje naravnih virov in kulturne dediščine ter drugih kakovosti naravnega in kulturnega okolja. Ta mehanizem je pomemben za doseganje ciljev območij Natura, saj so sprejeti prostorski akti nato temelj urejenega poseganja v prostor in zlasti občinski akti zagotavljajo nepozidanost tistih površin, ki jih je ključno ohraniti takšne. Zaradi različnega izrazoslovja v različnih zakonodajah in enotnega naslova stolpca je v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« za mehanizem prostorskega načrtovanja uporabljen izraz sektor prostor, vendar gre v tej primeru za mehanizem.

Postopki priprave in sprejetja prostorskih planskih in izvedbenih aktov, tako na občinski kot na državni ravni, so prav tako pomemben instrument za doseganje ciljev območij Natura 2000. Tekom postopka priprave teh aktov se že od vstopa Slovenije v Evropsko unijo leta 2004 preverja negativen vpliv načrtovanih posegov na cilje območij Natura, njihovo celovitost in povezanost evropskega omrežja Natura ter posege usmerja tako, da so negativni vplivi še nebitveni in zato posegi sprejemljivi. V tem postopku se vplive načrtovanih posegov ocenjuje od primera do primera in posege, ki nimajo bistvenega negativnega vpliva, je mogoče izvesti. Možni bistven negativni vpliv posegov je velikokrat mogoče z ustreznimi ukrepi tudi omiliti na nebitven in tudi v teh primerih je posege mogoče izvesti. To velja tudi za infrastrukturne objekte. Nadalje je mogoče umestiti in izvesti tudi posege z bistvenim negativnim vplivom, ob izvedbi ustreznih postopkov, ki med drugim vključujejo prevlado druge javnega koristi in izvedbo izravnalnih ukrepov. Odločitev o prevladi druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave sprejme v skladu s 101.c členom ZON Vlada, prostorski ali izvedbeni akt pa nato organ, ki je za njegov sprejem pristojen (v primeru DPN Vlada). V Prilogi 6.6 »Presoja sprejemljivosti na varovana območja« pa je nekaj priporočil za optimizacijo teh postopkov.

V povezavi z ukrepi, ki jih prinaša ta program in ki zmanjšujejo ovire pri umeščanju načrtovanih pomembnih infrastrukturnih objektov, je posvečena posebna pozornost območjem Natura, na katerih je načrtovano umeščanje pomembnih infrastrukturnih objektov. Umeščanje je namreč lažje na območjih, kjer je večina vrst in habitatnih tipov v ugodnem stanju ohranjenosti in imajo praviloma posegi v prostor (v odvisnosti od odstotka izgube habitata vrste oziroma HT, ki ga povzročijo) manj bistven negativni vpliv kot na območjih z pretežno neugodnim stanjem vrst in habitatnih tipov. Zato so ukrepi v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« in v prilogi 6.4 »Načrtovani projekti« prednostno usmerjeni v ohranjanje in izboljšanje stanja ogroženih vrst in habitatnih tipov v območjih Natura 2000, na katere lahko vplivajo infrastrukturni objekti, načrtovani v postopku priprave in sprejema državnih prostorskih načrtov (DPN). Vzpostavitev ugodnega stanja in izboljševanje stanja se bodo izvajale izven varovalnih pasov obstoječih avtocest, hitrih in drugih državnih cest ter železnic, s čimer je omogočeno tudi nemoteno umeščanje, izvajanje njihove gradnje in vzdrževanja. Cilji ne veljajo za območja varovalnih pasov obstoječe prometne infrastrukture.

Posebno pozornost je pri izvajanju postopkov umeščanja v prostor in presoje vplivov treba posvečati tudi možnosti umeščanja pomembnih infrastrukturnih objektov na območjih Natura, kjer so vrste in habitatni tipi v neugodnem stanju ohranjenosti. V takih primerih je treba iskati kompromisne predloge brez takojšnjega izključevanja možnosti umeščanja takih objektov, kajti posegi v prostor, ki bi lahko imeli pomemben negativni vpliv so pogojno dopustni z izvedbo določenih omilitvenih ukrepov. Ob oziroma pri takem posegu so lahko omilitveni ukrepi pomembni pri ohranjanju in izboljšanju stanja ogroženih vrst in habitatnih tipov.

Z namenom zmanjšati težave pri pripravi DPN se območja DPN določi kot območja za prednostno izvajanje ukrepov iz priloge 6.1 »Cilji in ukrepi« in 6.4 »Načrtovani projekti« za pospešitev vzpostavitve ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov in zmanjšanje težav. Realizacija programa upravljanja vključuje nadomestne habitate zaradi posegov v območja Natura kot posledice širitve prometne infrastrukture v varovalnih pasovih obstoječih avtocest, hitrih in drugih državnih cest ter železnic ter s tem povezanimi posegi in DPN v pripravi. V okviru presoje sprejemljivosti se preveri stopnja realizacije ukrepov iz programa upravljanja. Z vzpostavitvijo ugodnega stanja ohranjenosti bodo omogočeni DPN in bodo z izvedbo programa upravljanja zagotovljeni pogoji za izvedljivost načrtovanih posegov. V kolikor izvajanje ukrepov iz prilog 6.1 »Cilji in ukrepi« in 6.4 »Načrtovani projekti« ne bo dovolj, se bo po potrebi določilo dodatne ukrepe za doseganje

obeh namenov. S projektanti in izdelovalci DPN in okoljskih poročil se preveri ali je že z načinom izvajanja projekta mogoče doseči izboljšanje stanja vrst in habitatnih tipov.

Zagotavljanje podatkov o stanju vrst in habitatnih tipov, ciljih (referenčnih vrednostih) in ukrepih, ki ga prinaša priloga 6.1 »Cilji in ukrepi« tega programa je tudi prispevek h krajšim, cenejšim in enostavnejšim postopkom potrditve. Obsežnejši program monitoringa za ugotavljanje stanja ohranjenosti vrste oziroma habitatnih tipov na ravni države ali biogeografske regije, ki je načrtovan s tem programom, v povezavi z javno dostopnostjo teh podatkov prispeva k hitrejšim in enostavnejšim postopkom. Ta program pa kljub vsemu zaradi različnih ravni parametrov, ki se spremljajo pri ugotavljanju stanja ohranjenosti in ugotavljanju vpliva posega, ne more v celoti zagotoviti vseh podatkov, potrebnih za ugotavljanje obsega negativnih vplivov posegov ob investicijah in načine njihove omilitve.

3.7 Prispevek k pametni, trajnostni in vključujoči rasti

Slovenija lahko h globalnim in evropskim razvojnim ciljem prispeva tudi z aktivnega ohranjanja narave, ki je temelj za resnično zeleno rast. Ima številne razmeroma dobro ohranjene ekosisteme, ki zagotavljajo pomembne ekosistemske storitve kakršne so možnost za rekreacijo, sprostitve (dobri pogoji mirnega naravnega okolja imajo velik pomen za obnovo organizma) in turizem (zlasti ekoturizem), kakovostna pitna voda, pridelava zdrave in varne hrane, varstvo pred erozijo in poplavami, les kot pomemben naravni material.

Najobsežnejši operativni program, ki omogoča izvajanje takšnih projektov, je OP za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020. V tem poglavju in prilogi 6.4 »Načrtovani projekti« so zato navedeni okvirji za pripravo in izvedbo projektov za izboljšanje stanja evropsko pomembnih vrst in habitatnih tipov, prednostno tistih s slabim stanjem ohranjenosti in endemičnih vrst ter vzpostavitev zelene infrastrukture in ohranjanje ključnih ekosistemskih storitev. Seznam teh projektov se nanaša na prednostna območja Natura, ključne ukrepe, predlagane s strani strokovnjakov za vrste in habitatne tipe, ter na predloge projektov, ki so jih posredovali ključni deležniki na teh območjih. Prednostna območja so bila določena na podlagi števila vrst in habitatnih tipov v neugodnem stanju, relativnem pomenu velikosti populacije vsake od teh vrst oziroma habitatnega tipa, potrebe po obnovitvi habitata vrste ali habitatnega tipa. V prilogi 6.4 »Načrtovani projekti« in s tem v izvajanju OP za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020 so predvidene naslednje aktivnosti:

- Vzpostavitev vzdrževanja dobrega naravovarstvenega stanja na prednostnih območjih Natura 2000 (npr. obnova ali vzdrževanje ekosistemov s ciljem ohranjanja biotske raznovrstnosti, obvladovanje invazivnih tujerodnih vrst);
- Odkup ali vzpostavitev pogodbenega varstva ali skrbništva naravovarstveno pomembnih površin, kjer je to upravičeno in relevantno. Na njih je načrtovana vzpostavitev ustreznega upravljanja za doseganje naravovarstvenih ciljev ter zagotavljanja ključnih ekosistemskih storitev;
- Vzpostavitev koridorjev za zagotovitev ugodnega stanja zavarovanih vrst;
- Zagotovitev kakovostne interpretacije zgledno urejenih naravovarstvenih površin, ki po potrebi vključuje tudi investicije v javno infrastrukturo za obisk, prednostno z obnovo obstoječih objektov in manjšimi gradbenimi projekti (npr. opazovališča, utrjene poti, informacije točke), s poudarkom na izobraževanju in ozaveščanju o ohranjanju narave, kulturne dediščine in krajine brez negativnih vplivov na doseganje naravovarstvenih ciljev ob zagotavljanju pogojev za trajnostno mobilnost obiskovalcev.
- Ekosistemske storitve v sinergiji z ukrepi izboljšanja stanja voda in zmanjševanja poplavne ogroženosti. Za izboljšanje hidromorfološkega stanja bo v prihodnje tako ključna izvedba ukrepov, med njimi predvsem obnov vodotokov (renaturacija), ki zajema tako izboljšanje stanja hidrološkega režima, morfoloških razmer kot tudi zveznosti toka (prehodnost za vodne organizme in izboljšanje transporta plavin). V izjemnih primerih je vključen še odkup naravovarstveno pomembnih površin zaradi ohranitve in obnove ekosistemov, ki zagotavljajo ključne ekosistemske storitve.

V prilogi prikazan nabor investicij se šteje za nacionalni program projektov s pozitivnim vplivom na doseganje ciljev območij Natura 2000. Del teh investicij bo mogoče skladno z razpoložljivimi sredstvi za te namene sofinancirati v okviru Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020: prednostni naložbi »Varstvo in obnova biotske raznovrstnosti in tal ter spodbujanje ekosistemskih storitev, vključno z omrežjem NATURA 2000 in zelenimi infrastrukturami« in »Vlaganje v

vodni sektor za izpolnitev zahtev pravnega reda Unije ter za zadovoljitev potreb po naložbah, ki jih opredelijo države članice in ki presegajo te zahteve«.

Instrument LIFE 2014–2020 je namenski program financiranja za okolje in podnebne spremembe, ki dopolnjuje druge programe financiranja Unije. Novost v obdobju 2014–2020 so integrirani projekti LIFE, pri katerih gre za celovito izvedbo akcijskih načrtov politik na širšem geografskem območju. V prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« operativnega programa, v kateri so opredeljeni cilji in ukrepi po območjih, vrstah in habitatnih tipih, so okvirji za integrirane projekte LIFE, ki bi najbolj neposredno prispevali k doseganju konkretnih ciljev območij Natura 2000. Gre zlasti za območja, na katerih je treba stanje ohranjenosti vrst in habitatnih tipov najbolj izboljšati. Smiselno je, da te okvirje ter nabor projektov iz priloge 6.4. »Načrtovani projekti« pri pripravi svojih prijav upoštevajo tudi morebitni prijavitelji drugih tipov projektov LIFE (zlasti LIFE Narava in LIFE Komunikacija).

V postopku določitve območij Natura 2000 je Vlada sprejela tudi Načrt ugotavljanja posledic vpliva območij Natura 2000 in določitve razvojnih ukrepov. Razvojni ukrepi iz tega dokumenta se tako izražajo tudi v tem programu upravljanja območij Natura 2000. Vlada je v načrtu ugotovila, da so za varstvo narave, torej tudi za ohranjanje in upravljanje območij Natura na voljo številni viri financiranja. V novem programskem obdobju velja v operativnih programih okrepiti ukrepe za ohranjanje narave in varovanih območij ter podpreti dejavnosti, ki k temu prispevajo vsaj posredno. V OP za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020 je Vlada že naredila korak v to smer in vključila vsebine Nature 2000 v ustrezne dele tega programa. Načrt izpostavlja tudi okrepitev izvajanja teh programov, ko so enkrat sprejeti. Zato je smiselno v prihodnjih merilih za izbor projektov ustrezno vključiti financiranje Nature. Da bi se povečala slovenska udeležba in s tem črpanje sredstev, ki so na voljo za ohranjanje narave v centraliziranih in nadnacionalnih programih, pa je smiselno v prihodnje zagotoviti podporo prijaviteljem v različnih oblikah: od usposabljanj za pripravo projektov do svetovanja vsem morebitnim prijaviteljem pri oblikovanju in pripravi prijave. Poleg tega bi sofinanciranje dela lastnega deleža projektov, uspešnih na razpisih centraliziranih in nadnacionalnih programov, opogumila potencialne prijavitelje. Še naprej se krepí tudi osveščanje med prebivalstvom, da se poveča razumevanje mreže Natura in okrepi poznavanje možnosti za dejavnosti, ki pripomorejo k ohranjanju in upravljanju območij Natura (kmetijstvo, gozdarstvo, določene oblike rekreacije, športa in turizma). K temu bo med drugim pripomogel spletni vodnik za financiranje Natura projektov.

Poleg zgoraj navedenih aktivnosti, ki imajo neposredni pozitiven vpliv na doseganje ciljev območij Natura 2000, je pomembno spodbujati tudi izvajanje aktivnosti, ki posredno prispevajo k doseganju teh ciljev, so pa bolj razvojno naravnane. Gre za infrastrukturo za obisk, trajnostno urejanje prometa, spodbujanje trajnostne rabe in potrošnje in drugo. Možni viri za financiranje teh projektov so primeroma instrument Evropskega teritorialnega sodelovanja, finančni mehanizmi evropskih držav nečlanice EU (Švicarski finančni prispevek, Norveški finančni mehanizem, Finančni mehanizem EGP), Program razvoja podeželja (ukrepa LEADER in sodelovanje). V nadaljevanju je opisana logika teh sklopov.

Kot nadgradnjo izboljšanja stanja ohranjenosti vrst in habitatnih tipov se spodbuja tudi visokokakovostno in za obiskovalce privlačno interpretacijo pomena uspešnega ohranjanja biotske raznovrstnosti za zagotovitev ključnih ekosistemskih storitev. Pri interpretaciji pomena ohranjanja biotske raznovrstnosti bodo podprti ukrepi za usmerjanje obiska na manj občutljiva območja in večjo ozaveščenost obiskovalcev in prebivalcev glede pomena območij Natura 2000 za Slovenijo. Na ta način bo dosežen demonstracijski učinek na druga podobna območja in s tem precejšen pozitiven vpliv na stanje ohranjenosti vrst in habitatnih tipov. Pri teh ukrepih bomo iskali sinergije tudi s področjem varstva kulturne dediščine, turizma in kmetijstva.

Trajnostno urejanje prometa (npr. kolesarska infrastruktura, vozila za prevoz obiskovalcev, parkirišča za obiskovalce, privezna mesta na morju in obali, mostovi za prehod obiskovalcev čez vodotoke) je pomembno z vidika okolju in naravi prijaznega dostopa do območij obiska. Poudarek je na zelenih rešitvah, pri katerih je čim manj izpustov toplogrednih plinov ter ustrezni umestitvi v prostor na način, da ni bistvenega negativnega vpliva na doseganje varstvenih ciljev ali pa so ti vplivi minimalni.

Za doseganje ciljev območij Natura, ki zahtevajo minimalen oziroma zmeren vpliv človeka (npr. obdelavo zemljišč in kmetijske dejavnosti), je pomembno spodbujanje naravi prijazne rabe, ki se odraža tudi v

potrošnji tako pridelanih proizvodov in storitev (npr. razvoj blagovnih znamk zavarovanih območij, tradicionalni kulturni proizvodi in storitve).

3.8 Nadzor

Iz analiz izvajanja ukrepov in stanja v naravi izhaja, da nastajajo nekatere nevarnosti za doseganje ugodnega stanja vrst in habitatnih tipov kljub zakonsko sprejetim prepovedim in režimom. Za zagotavljanje podrobnega varstvenega cilja je zato potrebno okrepljeno izvajanje teh predpisov. V zvezi s predpisi o ohranjanju narave je nadzor predvsem inšpekcijski, dopolnjuje pa ga neposredni nadzor. Izvajalci so pristojne inšpekcijske službe in pristojni za neposredni nadzor. Ta vključuje naravovarstveni nadzor na zavarovanih območjih, ki ga izvajajo pooblaščen naravovarstveni nadzorniki, in nadzor v gozdovih, ki ga izvajajo pooblaščen nadzorniki Zavoda za gozdove RS (v nadaljevanju: ZGS), ter prostovoljni nadzor. V prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« je izpostavljen zlasti nadzor zakonodaje s področja upravljanja voda, kmetijstva in ohranjanja narave.

4 KAZALCI

V skladu z utečenimi kategorijami kazalcev (npr. tistih, ki jih spremlja Evropska okoljska agencija, podatke zanje pa prispevajo države EU) za ugotavljanje učinkovitosti ukrepov in doseganje ciljev (ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in habitatnih tipov) obstajata dva tipa kazalcev.

Prvi tip so kazalci stanja vrst in habitatnih tipov, ki so sedaj določeni z referenčno vrednostjo oziroma zadnjim ugotovljenim stanjem v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi«. Povsod, kjer je bilo to glede na raven znanja mogoče, so podrobni varstveni cilji izraženi s številčno vrednostjo populacije oziroma obsegom površine habitatnega tipa. Za njihovo izračunavanje se zlasti zagotavljajo podatki za ugotavljanje sprememb naravnega območja razširjenosti in populacijske dinamike vrst oziroma površine, ki jo pokriva habitatni tip. Zagotavljanje teh podatkov obravnava poglavje Monitoring.

Drug tip so kazalci spremljanja izvajanja ukrepov. Povsod, kjer je bilo to glede na raven znanja mogoče, so tudi ukrepi zapisani tako, da so merljivi. Tudi ti kazalci so tako določeni v samem ukrepu. Izračunavajo na osnovi podatkov o izvajanju ukrepov. Pri pripravi tega programa je bila tako posvečena posebna pozornost uskladitvi besedil ukrepov in načinov zbiranja podatkov o izvajanju ukrepov.

Za zadovoljivo poročanje mednarodnim institucijam (zlasti organom EU in organom mednarodnih konvencij), ki spremljajo spreminjanje stanja vrst in habitatnih tipov Natura, vrst in habitatnih tipov iz prilog k direktivama o pticah in habitatih, biotske raznovrstnosti širše in uspešnost ukrepov, je treba iz prej navedenih podatkov oziroma njihovih interpretacij redno oblikovati zahtevna poročila. Te podatke čedalje pogosteje želi tudi slovenska javnost in nekateri deležniki (npr. presojevalci, strokovnjaki in raziskovalci) za povečevanje kakovosti svojih izdelkov.

4.1 Spremljanje stanja – monitoring

Za spremljanje kazalcev zaradi poročanja Evropski uniji in organom mednarodnih konvencij in sporazumov je treba spremljati stanje ohranjenosti narave v skladu s 108. členom ZON (monitoring ohranjenosti narave). To med drugim obsega spremljanje stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov, habitatnih tipov in posebnih varstvenih območij (108. člen ZON). Spremljanje stanja za potrebe tega programa upravljanja je v celoti znotraj tega okvira. V prilogi 6.5 »Monitoring in raziskave« so navedene vrste in habitatni tipi, ki so predmet monitoringa in stanje aktivnosti (v stolpcu »varstveni ukrep«). Pri določenem številu vrst in habitatnih tipov monitoring že poteka, zato je navedeno njegovo nadaljevanje. Pri drugih pa je naveden tip njegovega razvoja (monitoring prisotnosti vrste, populacijski monitoring). Prav tako je v tej Preglednici razvidno, da je treba za določitev referenčnega stanja na nekem območju pridobiti terenske podatke. Podatki, pridobljeni s tem monitoringom, so pomembni tudi za še boljše upravljanje območij. Zato so dodatno uporabni tam, kjer imajo možnost izvajati posebne ukrepe upravljanja, npr. na zavarovanih območjih na zemljiščih v državni lasti.

Za ugotavljanje ustreznosti izvajanja ukrepov je poleg zgoraj navedenih monitoringov smiselno spodbujati obsežnejši monitoring na pilotnih območjih. Ugotovitve, izpeljane le na podlagi zgoraj navedenih monitoringov, so namreč lahko nenatančne. Določitev teh pilotnih monitoringov je smiselna na projektni ravni skupaj z izvajanjem ukrepov. Ugotovitve monitoringa pripomorejo tudi boljšemu upravljanju in izvajanju ukrepov. Upravljanje je načeloma najhitreje mogoče prilagoditi na območjih, ki so v lasti države in imajo upravljavca določenega (npr. zavarovano območje).

4.2 Zbirke podatkov

Število zbranih podatkov o vrstah in habitatnih tipih iz leta v leto raste, za njihovo uporabnost pa je ključno, da so v elektronski obliki in vključeni v organizirano bazo podatkov, ki omogoča hitro uporabo ključnim uporabnikom. Zbirka podatkov je v manjšem obsegu vzpostavljena v okviru naravovarstvenega atlasa ZRSVN. Treba jo je dopolniti in redno polniti oziroma vzdrževati, da ključnim uporabnikom redno zagotavlja podatke, podatkovne sklope ali iz teh podatkov izpeljane interpretacije.

ZON določa, da ZRSVN upravlja zbirke podatkov o naravnih vrednotah in sestavinah biotske raznovrstnosti. Za dopolnitev podatkovne zbirke in njeno redno polnjenje oziroma vzdrževanje pa je ključno dokončanje:

- digitalizacije pomembnejših starejših še neelektronskih podatkov oziroma podatkov, ki niso v ustrezni digitalni obliki,
- vzpostavitve mehanizmov za spodbujanje zbiranja ustreznih podatkov na terenu,
- vzpostavitve mehanizmov za spodbujanje vključevanja podatkov, zlasti zbranih z javnimi sredstvi, v zbirko podatkov.

Dopolnitev zbirk podatkov omogoča med drugim lažje izvajanje OP in njihovo vrednotenje, zlasti Programa razvoja podeželja in Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020, zato je, kadar izpolnjuje pogoje teh dveh programov, lahko predmet tehnične pomoči iz navedenih dveh programov.

Še bolj ciljno in uspešno izvajanje ukrepov za doseganje varstvenih ciljev pa je mogoče spremljati s povečevanjem dostopnosti in povezljivosti teh zbirk podatkov s podatkovnimi zbirkami na drugih področjih, primeroma na področju upravljanja voda.

5 PODPORNE DEJAVNOSTI ZA UČINKOVITO UPRAVLJANJE OBMOČIJ NATURA

5.1 Povezanost evropskega ekološkega omrežja

Za povezanost evropskega ekološkega omrežja oziroma zadovoljivo usklajenost slovenskih območij Natura v evropsko omrežje Natura 2000 skrbi Evropska komisija. Utečen postopek za to so bili biogeografski seminarji za posamezno biogeografsko regijo, na katerih so se v pogajanjih med državo članico in Evropsko komisijo določile dodatne obveznosti države članice. Slovenija je dodatne obveznosti s teh seminarjev večinoma izpolnila s sprejetjem Uredbe o spremembah in dopolnitvah Uredbe o posebnih varstvenih območjih (Natura 2000) aprila 2013. Evropska komisija je končno izpolnjevanje obvez s teh seminarjev preverila na t.i. bilateralnem biogeografskem seminarju.

5.2 Raziskovanje in razvoj tehnologij

Za boljši prenos znanja v uporabo ta program navaja raziskovalne aktivnosti bazičnih in aplikativnih znanosti, ki se izvajajo in financirajo prednostno, ker so nujno potrebne za izboljšanje poznavanja ekologije Natura vrst ter habitatnih tipov. To so raziskave za izboljšanje poznavanja stanja struktur in lastnosti habitatov in habitatnih tipov, ekologije rastlinskih in živalskih vrst ter habitatnih tipov vrst, populacijskih parametrov, določitve ogroženosti in ključnih virov ogrožanja vrst, habitatov in habitatnih tipov, pa tudi ekosistemskih storitev. Pričakovane posledice so med drugim razvijanje tehnologij (npr. rabe naravnih virov), ki še bolj ohranjajo biotsko raznovrstnost in s tem omogočajo enako, če ne še uspešnejšo rabo naravnih virov v prihodnjih desetletjih. V prilogi 6.5 »Monitoring in raziskave« so v stolpcu »Varstveni ukrep« navedene teme raziskav, ki so potrebne za uspešnejše doseganje varstvenih ciljev ali boljše izvajanje ukrepov in upravljanje območij Natura.

Ta priloga se skladno z veljavno resorno zakonodajo upošteva pri razporejanju sredstev za raziskovalne programe, raziskovalne projekte, ciljne raziskovalne projekte, aplikativne raziskave ali druge ustrezne razpise in programe.

Osnovni finančni vir za financiranje je Okvirni EU program za raziskave in inovacije (Obzorje 2020). Gre za centraliziran mehanizem, biotska raznovrstnost pa je izrecno opredeljena in ima možnost financiranja iz dveh družbenih izzivov: Prehranska varnost, trajnostno kmetijstvo in gozdarstvo, morske, obalne in celinsko vodne raziskave ter biogospodarstvo (družbeni izziv 2²⁷); Podnebni ukrepi, okolje, učinkovitost virov in surovin (družbeni izziv 5²⁸). Na ta finančni vir prijavitelji raziskovalne projekte prijavljajo neposredno Evropski komisiji, na razpisne teme, ki so objavljene skladno z delovnim programom. Zato je prilogo 6.5 »Monitoring in raziskave« v odnosu do tega vira financiranja razumeti kot predlog raziskovalnim organizacijam, katere vsebine uporabniki potrebujejo. V delovnem programu EK za 2014–15 so zlasti v sklopu podnebnih ukrepov, okolja, učinkovitosti virov in surovin posebej opredeljeni projekti na temo varstva okolja, trajnostnega upravljanja naravnih virov, vod, biotske raznovrstnosti in ekosistemov, ki se osredotočajo predvsem na ekosistemske storitve in vlogo biotske raznovrstnosti²⁹. V delovnem programu za zagotavljanje prehranske varnosti 2014–2015 pa je naveden pomen ohranjanja biotske raznovrstnosti in zdravih funkcionalnih ekosistemov posredno vključen s trajnostno rabo naravnih virov³⁰.

Raziskovalne vsebine je mogoče uresničevati tudi še s pomočjo drugih finančnih mehanizmov (kot so skladi evropske kohezijske politike, kmetijski sklad za razvoj podeželja in ribiški).

²⁷ <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/food-security-sustainable-agriculture-and-forestry-marine-maritime-and-inland-water>

²⁸ <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/climate-action-environment-resource-efficiency-and-raw-materials>

²⁹ <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/food-security-sustainable-agriculture-and-forestry-marine-maritime-and-inland-water>

³⁰ <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/h2020-section/food-security-sustainable-agriculture-and-forestry-marine-maritime-and-inland-water>

Raziskovalne vsebine, uporabne za ohranjanje Natura vrst in habitatnih tipov, bodo podprte tudi s Ciljnimi raziskovalnimi programi (CRP). Ministrstvo, pristojno za ohranjanje narave, ima za naročanje posebnih študij in manjših raziskav na voljo tudi omejena sredstva na PP 302810 in PP 248010.

5.3 Informiranje, komuniciranje, ozaveščanje javnosti

Upravljanje območij Natura 2000 spada med zahtevne naloge. Eden od razlogov za to je tudi, da so vanj aktivno ali pasivno vključeni številni deležniki – od institucij, ki so za upravljanje pristojne na podlagi predpisov, znanstvenikov in drugih strokovnjakov za ohranjanje narave oziroma posamezne vrste in habitate, do sedanjih uporabnikov prostora (lastniki zemljišč, ribiči, lovci, lokalno prebivalstvo, rekreativci) in morebitnih novih uporabnikov (investitorji novih posegov v prostor na območju Nature 2000 ali v njegovi bližini), ljubiteljev narave. Zato je Vlada v načrtu ukrepov ob določitvi območij Natura leta 2013 poudarila aktivnosti informiranja, komuniciranja in sodelovanja, ki odsevajo tudi v tem programu. Z informiranjem, komuniciranjem, posvetovanjem, spodbujanjem dialoga in vključevanjem v odločanje:

- zmanjšamo tveganje za nastanek konflikta,
- povečamo podporo ukrepom,
- izboljšamo kakovost ukrepov,
- izboljšamo izvajanje ukrepov.

Poleg tega s celovitim informiranjem povečujemo preglednost dela javnega sektorja.

Ukrepi informiranja, komuniciranja (dvosmernega) in osveščanja se pogosto prepletajo, s posameznim ukrepom pa dosežemo cilje na več področjih. Pri informiranju in komuniciranju so ukrepi zlasti dogovarjanje med projektnimi partnerji, z deležniki, s širšo javnostjo. Orodja so zlasti neposredna osebna komunikacija, tiskana gradiva in elektronska sporočila, spletne strani, novi družbeni mediji in kampanje. V prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« so v ospredju območja in vrste oziroma habitatni tipi, ki so pri tem komuniciranju prednostni. Vrsta projektov (v prilogi 6.1 »Cilji in ukrepi« v stolpcu »vir financiranja« navedeno kot »projekt«) pa bo pri izvedbi prav tako potrebovala ukrepe informiranja, komuniciranja in osveščanja.

Na področju osveščanja javnosti so ukrepi usmerjeni zlasti v posamezne dele javnosti (najpogosteje mladi, šolarji), interesne skupine, tudi npr. turisti/obiskovalci, splošno javnost. Sredstva so najpogosteje spletne strani in novi družbeni mediji, tiskano gradivo, razstave, infrastruktura za obisk (naravoslovne poti, informacijski centri), vodeni ogledi, predavanja ipd. Za namen vključitve načel in nekaterih podrobnih varstvenih ciljev območij Natura 2000 v učne programe vrtcev in osnovnih šol je v prihodnje treba pripraviti tudi poenostavljeno besedilo na ustrezen način, s katerim se lahko ustvari direktna dvosmerna izmenjava informacij in znanj (odrasli – otroci). Pripraviti je treba pogoje za širše in bolj poglobljeno spoznavanje neposrednega, kot tudi bolj oddaljenega varovanega naravnega okolja vsakega posameznega vrtca ali šole, ter šolsko mrežo povezati z mrežo strokovnih institucij, vključenih v Naturo 2000, in vzpostaviti okolje neposrednega sodelovanja, kot podlago in stalno priložnost otrokom za bližje spoznavanje posameznih strok ter s tem morebitne bodoče izbire poklica.

Komunikacijske in ozaveščevalne dejavnosti so – v določenem obsegu – sestavina rednega dela MOP, vseh javnih zavodov in izvajalcev javne službe, ki delujejo na področju ohranjanja narave. Ta obseg je financiran iz proračuna Republike Slovenije, v okviru financiranja javne službe.

Vsako leto Urad Vlade RS za komuniciranje z javnim razpisom podpre informativno-komunikacijske in izobraževalne projekte nevladnih organizacij, ki obravnavajo vnaprej določene teme, med njimi tudi promocija Nature 2000. Obstaja še možnost vključitve vsebin Nature 2000 v komunikacijske dejavnosti, vezane na zadeve Evropske unije.

V obdobju 2014–2020 je mogoče projektno financiranje iz finančnega mehanizma LIFE. Ciljno je temu namenjen sklop okoljskega upravljanja in informacij, ki zajema tudi področje ohranjanja narave in s tem tudi Nature 2000. Sredstva bodo namenjena spodbujanju ozaveščenosti, komuniciranju, informiranju, izmenjavi znanja o uspešnih rešitvah, razširjanju praks in pristopov ter usposabljanjem.

Evropska komisija v prvem večletnem delovnem programu LIFE³¹ predvideva sredstva za nacionalne in nadnacionalne kampanje osveščanja, katerih cilj je povečanje osveščenosti javnosti o Naturi 2000. Kampanje naj bi prinesle pomemben dvig osveščenosti in po možnosti tudi spremembe v obnašanju ciljne javnosti oziroma določenega družbenega upravnega ali gospodarskega sektorja. Poleg tega naj bi bila sredstva namenjena kampanjam za velike zveri, na ravni populacije posamezne vrste. Predvidena so tudi sredstva za informiranje in osveščanje o Strategiji biotske raznovrstnosti Evropske unije³², kar naj bi povečalo osveščenost in razumevanje državljanov in ključnih deležnikov – vključno z odločevalci, poslovno sfero, lokalno upravo – glede tega, kaj so cilji te strategije.

Informiranje, ozaveščanje in promocija narave so upravičene aktivnosti v projektih, financiranih iz programa LEADER, ki je del Programa razvoja podeželja. Praviloma bo v Sloveniji poudarjena povezavo s proizvodnjo kakovostne hrane, lokalno ponudbo in kratkimi dobavnimi verigami.

Izobraževanje in usposabljanje mladih bo financirano iz programa Erasmus+³³. Ta program omogoča tudi izobraževanje odraslih. Za sredstva iz programa Erasmus+ za izobraževanje odraslih se lahko potegujejo organizacije za izobraževanje odraslih, pa tudi lokalne in regionalne institucije, ki so dejavne na tem področju.

Komunikacijske in promocijske dejavnosti bodo praviloma vključene tudi v projekte nadnacionalnega sodelovanja, nekateri od njih vključujejo tudi ozaveščevalne dejavnosti.

Na voljo so še sredstva, ki jih prispevajo evropske države nečlanice EU, na primer Švicarski finančni prispevek, Norveški finančni mehanizem, Finančni mehanizem EGP.

³¹ *LIFE Multiannual Work Programme for 2014-2017* (februar 2014)

³² *EU Biodiversity Strategy*.

³³ Več o programu Erasmus+ na: http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/index_en.htm

6 PRILOGE

6.1 priloga »Cilji in ukrepi«

6.2 priloga »Načrti za Naturo«

6.3 priloga »Ciljne KOPOP površine«

6.4 priloga »Načrtovani projekti«

6.5 priloga »Monitoring in raziskave«

6.6 priloga »Presoja sprejemljivosti na varovana območja«